

H29-8

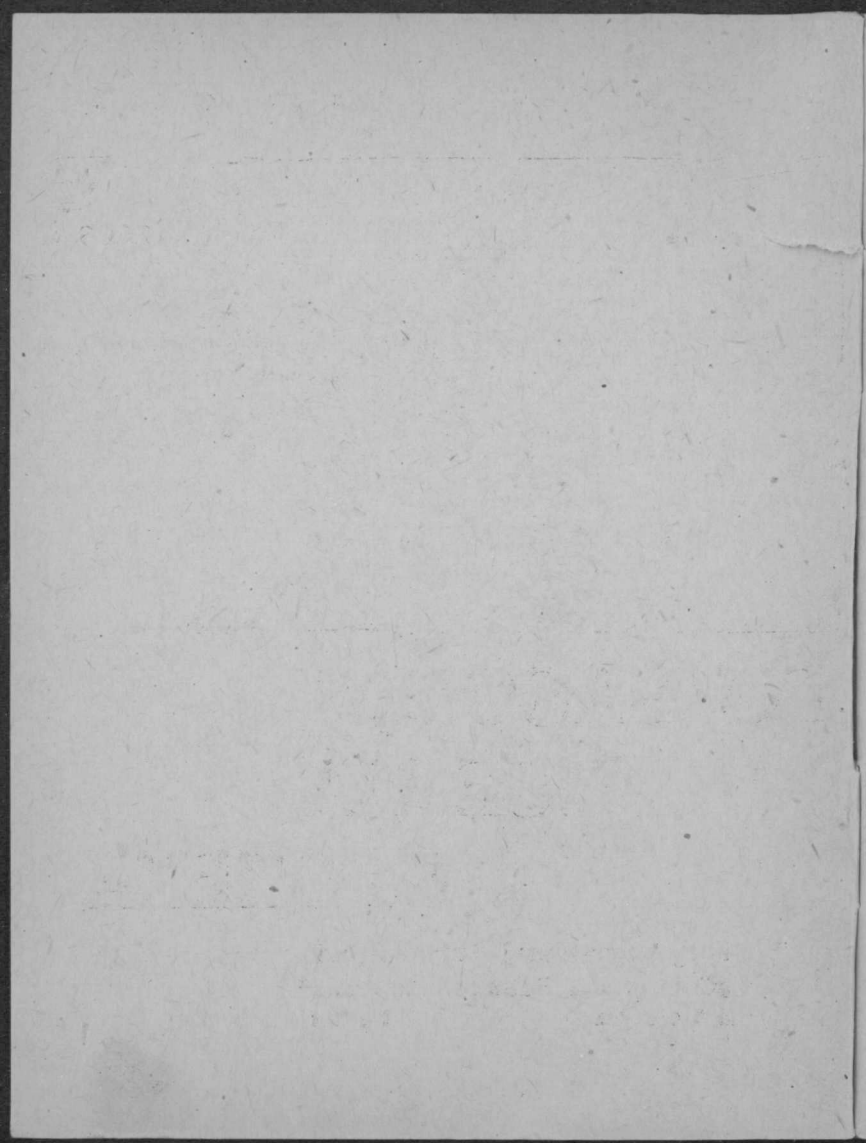
I. 1a. P O C T O B C K I J

ГОТРАГОМ, ГЕМЈА да ОПЕКА

Государственнѡј издаѣлство
„Советскоје Законодаѣлство“
М ѡ с к у а 1934

Коми-3

1-249

И. А. РОСТОВСКИЈ

ГОТРАГОМ, ГЕМЈА
ДА ОПЕКА

Г.П.Б. в Лнгр.
Ц. 1934 г.
Акт № 662

Государственнӱй издательство
„Советскоје Законодательство“

1934

Редактор Н. А. Шахов
Техн. редактор А. Н. Уразова

Brosurān kokņa gēgərvoāna
formaēn šetšēn indēdjas, kēz
rozē olēmē pērtņē pravajas, kod-
jasēs vņšēdēma gētrašēn, šemja
da opeka j-ļš zakonēn, mamlš
da kagalš pravajas dēzēritēm
gētyr kost olēm, torjēdčēm, ali-
mentjas, pi-pēdđi voštēm da muk.

П квартал 1934 г. № 78. Ст-4 п. л. 1³/₄ в бум. л. 46878 зн. 62×94/₃₂.
Сдано в производ. 25/VIII-1933 г. Подпис. к печ. 7/VI-1934 г.
Уполном. Главлита № В-57480. Тираж 2100. Заказ 1182

17 ф-ка нац. книги ОГИЗ'а РСФСР тр. «Полиграфкнига»
Москва, Шлюзовая наб., д. № 10

ОКТАБРГА РЕВОЛҰЦІА ГЕТІС НЫВБАБАЛЫ ТЫРМЫМӨН ӨТКОҒ ПРАВА МУЖІКЈАСКӨД.

Сөветскөј Соціалістіческөј Республикајаслөн Сојуз — тајө зік өтік страна ставмувылас, көні нывбабалы сетө мастав правајассө мужіккөд өткоҒа.

Зік мөд пөлөс положеньёыс нывбабајаслөн капиталістіческөј странајасын.

Буржуазнөј государство законјас серті гөтыр да челаҒ арлыд тырмытөз олоны верөс — семјаын јуралыс — кіпөдулын.

Верөс вермө распоражајтчыны гөтыр најөвөтөм сөмөн. Уна государствојасын весіг оланін да уж гөтыр бөрјө сөмын верөс шуөм серті.

Ужалыс нывбабаөс капиталіст государствојасын зев јона експлоатірујтөны. Нывбабалөн уж донјавсө зев улө.

Тајө нартітөм кынці сіјө увтыртчө аслас семја пыщкын. Торја-нін сөкыд вөлі олөмыс увтыртөм націјаса нывбабалөн цар дыреа Россіјаын.

Торја-нін чорыд да лок експлоатаціја, нартітөм улын вөлі нывбаба-батрачка, бедњачка. Му тырмытөм, вывті гырыс налогјас, бөрө колөм мувіз ужаланног — ставыс тајө медға јонасө уелө батрачка да бедњачка пельпом вылө. Ужалыс крестанкаөс вөлі лычкө сөкыд уж да вермытөмлун. Сы-вылө-жө вөлі мед јона усө став горт гөгөрсө уж.

Октябрға револүціја буржујјасөс шыбытөм бөрын медвозға лунјаснас-жө өткоҒалис нывбабаөс мужікјаскөд быд пөлөс правајасын.

Нывбабајасӧс мездӧмлы, сїјӧс правајасын мужїккӧд ӧткодалӧмлы Лєнїн јорт пуктыліс зев ыжыд значеньӧ. Мӧскуаса роботычајас конференціја вылын аслас вїсталӧмын Владїмїр-Ілїч шуїс:

„Сӧвет властӧн, кыз ужалыг јӧз властӧн, первојја тӧлынас-жӧ нывбаба јылыг законодательствоын вӧлі вӧчӧма зез чорыд переверот. Сїјӧ законјасыс, кодјас увтыртлісны нывбабаӧс, Сӧвет республикаын ез кол ынӧм. Ме шуа сїјӧ законјас јылыг, кодјас использујтлісны нывбабалыг омӧл положеньӧсӧ, кезовтлісны најӧс, ез сетлыны ӧткод правајас — јуксӧм јылыг да, сїз шуана, „чурка“ — кага јылыг закон, багыг кага быдтӧм вылӧ нывбабаӧн перјан права јылыг закон“.

Сыкӧд щӧц Лєнїн јорт ыӧйтчыд индыліс, мыј нывбабаӧс куш ӧтї праваын ӧткодалӧм оз на тырмы, медым ыкӧз мездыны нывбабаӧс да мужїккӧд збыль вылӧ правајасын ӧткодавны, колӧ мед вӧлі общественнӧј овмӧс да общественнӧј производїтельнӧј ужын нывбабалӧн участвујтӧм.

Ӧнї мї адзам кызі пӧртсӧны олӧмӧ Лєнїн јортлӧн кывјасыс. Став мїјан стројыс, мїјан социализм течӧм, сїктса овмӧс колхозјасӧ ӧтувтӧм збыль вылӧ мездӧны нывбаба-крестьянкаӧс, перевоспїтајтӧны сїјӧс, увтыртӧмаыс, кезовтӧмаыс пӧртӧны мезмӧм, возын муныг нывбабаӧ, выль социализм нога олӧм течыгӧ.

Сталїн јорт, колхозык-ударныкјас первојја Ставсојузса сїезд вылын аслас вїсталӧмын шуїс:

„Колхознӧј двїженьӧ кыпӧдїс вескӧдлан ужјас вылӧ тӧлка, суға ужалыг зев уна нывбабајасӧс. Вїзӧдлӧј сїезд вылас, сїјӧ состав вылӧ і тї адзан-

ныд, мыј нывбабајасыд бөрө колѳм јѳзыд важѳн-нын вужисны воѳын мунысјасѳ“.

Сталин јорт чуксалис колхозничасѳс „помнитны колхоз вын јылыс да нывбабајаслы значеннѳ јылыс, мыј сѳмын колхозјасын најѳ вермасны сувтны ѳтвыјѳ мужикјаскѳд. Колхозјастѳг — неравенство, колхозјасын — правајасын ѳткоѳалѳм. Мед помнитѳны тајылыс колхознича јортјас да мед виѳѳны најѳ колхознѳј стројсѳ, кыз ассыныс сінјаснысѳ“.

Октябра револуција бѳрын колѳм 15 во вејисны мијанлыс странанымѳс тѳдтѳм выјѳз.

ѳни быдмисны зон карјас, фабрик-заводјас сени, кѳни важѳн вѳлины пустыннајас, мунны поѳтѳм вѳрјас, тајга да ѳурјас.

Посни крестанскѳј ѳтка овмѳс пыѳѳи, кѳни ужалисны меѳса бѳрѳ колѳм, варварскѳј ужалан кѳлујѳн, решајущѳј сиктса овмѳсса рајѳнјасын — ѳорвыв коллективизација, совхозјас да МТС-јас, кѳни ем уна виѳму ужалан машинајас (комбајнјас, тракторјас да с. в.). ѳорвыв коллективизација подвылын кулакѳс жугѳдѳма и бырѳдѳма кыз классѳс, ужалыс крестанаѳс, мездѳма кулак кѳподулыс.

Ставыс тајѳ вѳчис условјѳ социализм ногѳн быт вежѳм вылѳ и ми адѳам, кызѳи воыс-воѳ соѳѳ лыдыс сещѳм учреѳденнѳјаслѳн, Кодјас мездѳны нывбабаѳс — ѳетјаслијас, ѳетдомјас, ѳтувја сојанінјас, песласанинјас да с. в. Тајѳ сама учреѳденнѳјасыс паскалѳны и колхозјасын.

Выл быт вѳсна тышкаѳм муно чорыд классѳвѳј тыш условјѳјасын, кызѳи и мијан став социализм течѳмыс муно быд пѳлѳс оппортунистјаскѳд тышкаѳмѳн. Сталин-јорт партија 15-ѳд сјезд вылын шуис, мыј кытѳѳ мијанын лѳѳны классјас, ми оѳѳ

вермө лантөдчыны да успокоитны аснымос мыј ставыс-нын мијан бур.

„Выл да важ костын, кулыс да чужыс костын тыш — со мијан быдмөм-паскалөмлөн подулыс“ (Сталин).

Мөд пјатјлеткалөн лоө мог: „зикөз бырөдны капиталистическөј элементјасөс да классјасөс вообще, зикөз бырөдны помкајассө, кытыс петөны классөвөј торјалөмјас да експлоатаціја, економикаыс да јөз вежөртасыс капитализмлыс коласјассө вермавны, странаыс став ужалыс јөзсө пөртны классјастөм социалистическөј общество вежөртаса активнөј течысјасө“.

Тавөсна нөшта чорыдҗыка колө нуөдны тыш важ быт коласјаскөд.

Ферт нывбабаөс воҗаа коф увтыртөмыс абу-нын. Революціја војасө нывбаба зев јона быдмис. Медјона сјјө вөлі увтыртөма крестана пыцкын — өни колхознича тырправаа колхозса шлен. Сјјө тырправаа і семја пыцкын.

Чорыд наказаньө видчысө быдөнөс, коді мырдөн, грөҗитөмөн пыкө нывбабаөс общественнөј уж вылын ужалөмыс, коді мырдөн щөктө мунны верөссајө да с. в., коді ескө пыкіс сјјөс Октабрса революціјаөн перјөм правајасөн пөлзуйтчөмыс.

Тавөсна мамлыс да кагалыс правајассө дорјөм вылө, кор налыс правајассө торкөны, колө суса шыасны пролетарскөј да колхознөј общественности.

Тајө брошураыс төдмөдө гөтрасөм јылыс законөн, сетө практическөј индөдјас, кызі перјыны законөн сетөм правајас.

Колө, мед ескө быд ужалыс Сөветскөј Сојузын төдіс тајө законсө да отсалис мамлыс да кагалыс правајассө дорјыны.

МЕДВОЗЗА ГЛАВА

ГӨТРАГОМ

**Сөветскөй властөн пыџџи пуктыссө оз вичкоын
веңчajtчөмөн гөтрасөм?**

Октябрса революцияөз Россияын пыџџи пуктыссылс сөмын вичкоын веңчajtчөмөн гөтрасөм.

Цар дырса Россияын вичко вөли ужалыс жөзөс увтыртан да пемдөдан өрудijөөн, сijө, государство покровительствоөн пөльзүjtчөмөн, зилс пыдө пырны быд семја бытө да царскөй самодержавijөлыс да озыра олыс классыс интересjассө дорjөм могыс пемдөдiс массалыс вежөртассө.

Гөтрасөм ни торjөдчөм, чужөм ни кулөм — нектор ез мунлы поптөг-џактөг, таыс ставыс вичко да попџак, ужалыс жөзөс религияөн пемдөдөмөн, эксплуататорjаскөд тышкасөмыс бокө кежөдөмөн да жөзөс габитөмөн, бостисны аслыныс барыш.

Октябрса революция женлы ескөм жөзөдiс частнөй џелөөн. СССР-ын вичкоын веңчajtчөм лыџџыс-сө сөмын вичко обрад пыџџи, некущөм праваjас сещөм гөтрасөмыс оз сет. Öнi мiянын вичкоын веңчajtчөмөн гөтрасөны сөмын-нын jона бөрө колөм жөз. Сөвет власт пуксан медвозза лунjасас-на вөли лезөма закон, код куџа збылөн лыџџыс-сө гражданскөй состоjањњө куџа акт гiжалан органjасын

(ЗАГС) гіжсөм. Вічкоын венчајтчөмөн гөтрасөм-
јасөс, кодјас вөліны Октабрел револуціјаоэ,
Совет власт лыдфис позанаон өткодавны рево-
луціја бөреа граждaнскөј гөтрасөмјаскөд, револу-
ціјаоэ вічкоын венчајтчөмөн кынзі некущөм гөт-
расөм ез вөв-да.

**Кущөм гөтрасөм пуктысөө пыдфи Совет влас-
төн да кущөм значеңнө гөтрасігөн гіжсөмлөн?**

Гөтрасөм да семја јылыс закон медвоэза стат-
таын віставсө кущөм цель гөтрасігөн гіжсөмлөн.
Сені віставсө, мыј „гөтрасөм гіжөм лөсөдсө, кыз
общественнөј да государственнөј интересјасөн
лыдфысөм могыс, сізі і гозјалыс да челафлыс лич-
нөј да ембур вылө правајас да интересјас віжөм
кокнөдөм могыс“.

Гіжсөмөн гөтрасөмкөд өтщөщ мјан ем і гіж-
сытөг гозјөн олөм.

Мыјөн буржык гіжсөмөн гөтрасөмыс?

Оз-ө буржыка обеспечивајтчыны гіжсөмөн гөт-
расысјаслөн челафыс? Нөті оз. Бат-мамлы быт
лоө віңны челафөс өткода, чужісны-ө најө гіжсө-
мөн гөтрасөмыс, а сізі-жө і секі, кор челаф чу-
жісны случајнөј олөмыс.

Сізі-кө, кыптө вопрос: кущөм пөльза вајө тајө
гіжсөмыс? Гөтрасөм пуктө верөс да гөтыр вылө
вөлуна објазанностјас, шуам: отсавны мөда-мөд-
ныслы дескаммөмјас дырјі, быдтыны да віңны че-
лафөс. Торјөдчигөн колө објазанност челаф јылыс
төждыны, нуждајтчыс, ужавны вермытөм і сіз-жө
ужтөм гөтыр лөбө верөс јылыс төждыны да с. в.
(став тајө тор јывыс бура гіжөма воэын).

Верөс да гөтыр оз пыр вермыны бурөн өтсөг-
ласө воны челафөс вердөм вылө сөм сетөм јылыс,

торја-нын сек, кор-најо јуксоны. Овлывлө і сіз: кага чужіс, верос еновтө ассыс гөтырсө, віставлө, мыј сіјө і веросөн ез вөвльы, мыј сіјө абу бат кагалөн і сылыс кага быдтөм вылө перјоны не-правільнө. Секи лоө воны судоҗ да сени доказы-вайтны, мыј челаф віҗөм вылө мынтөмыс пышја-лыс ем збыль вылө бат тајө челафлөн. Гөтрасөм-ныс-кө гіжөма, секи делөыс вөлі ескө прөстөјжык сіјөн, мыј сещөм гөтрасөм јывсыс ем гіжөд. Гөт-расөмыс-кө некытчө ез вөв јавітөма, то секи сы јылыс докажитны сөкыджык. Суд вылө лоө кор-лывлыны свідетелјасөс, а гозја оломыс-кө регыд када вөлі, то оз пыр поз свідетелјас вісталөм серті төдны гозја кост олом јылыс.

Гіжсөм отсалө мамлы докажитны, коді сьлөн верөсыс, коді бат сіјө кагалөн.

Сізкө гіжсөм тани зев полезвој.

Кызі өтлаын олигөн, сізі і торјөдчөм бөрын за-кон урчитөм кадө, сіз-жө і наследујтөмын, гіж-сытөг гөтрасысјаслөн сещөм-жө правајас, кущөм і гіжсөмөн гөтрасысјаслөн.

Сөветскөј законодателство серті челафөс дорјөм

Уна чукөртчылөмјас вылын выль закон јылыс сорнітігөн унжык рабочөјыс да крестанаыс шы-өдчисны сьдор, медескө челафөс віҗөм вылө бог-тан правајас вөліны өткофөс көт кущөм гөтыраөс гозја ез вөвны (гіжсөмөн гөтрасөм көт, гіжсытөг гөтрасөм көт, көт і случајнөј олом).

Буржуазнөј странајасын, сіз шуана „чурка“ челаф олоны ыжыд нуждаын. Челаф кулом на костын јона ыжыджык „закон куза“ гөтрасөмјас-лөн сіјө-жө арлыда челаф серті.

Буржуазнөј законјас, код серті „чурка“ челаф-лы лоө овны ыжыд нуждаын, шыгјавны да кувны,

мунёны голь жёзлы паньд. Буржуазнөй закон медеа чорыда кучкё гольа олыг нывбабаёс, кодјас шыбытёны кагасё вайом мыгтё некущом отсөгтөг.

Мыј лыдфыссё гозјаөн олёмөн, гөтрасёмыс-кё абу гижёма

Гөтрасём јылыг законьн шуёма, кущом отношенёјас мужика-нывбаба костьн вермасны лыдфысны гозјөн олёмөн, коді откодалёма праваясөн гижёмён гөтрасёмкөд да коді сетё право отсөг бостны.

Тажылыг вёстало кодекслөн 22-өд статта.

„Гозјаөн олём петкөдлан торјөн, гөтрасёмыс-кё вёлі абу гижёма, суд вылын вермас лоны: отлаын олём, сещём олигөн отувја овмёс, личнөй гижёгёмјасөн да мукөд документјасөн којмөд морт возын гозја кост олём петкөдлём, а сиз-жө обстојательство сертё мөда-мөдлы материальнөја отсасём, отвылыг челаф быдтём да с. в.“.

Ферт законьн сөкыд і весіг вёлі оз поф вофыв индыны став признајассё, код куфа мед ескё суд верміс шуны, мыј тајё збылыг гөтрасём, а абу случајнөй регыд када олём.

Законьн пофё вёлі индыны гозјөн олёмлыг сёмын важнөйжык петкөдлыг торјассё. Кор суд кутас вёдлавны делёсё да кутас төдмагны быт условіјөјасыскөд, секи сіјө вермас адзыны олёмгыс вёскыд вочакыв і вескыда решітны вопрос, збыль-ө спорітысјас гозјаөн олысјас, алі накостын вёзлёма сёмын случајнөй олём.

Случајнөй половөј олём гөтрасёмён оз лыдфысы і сывёсна сізі олысјаслы гозјаөн олыг праваяс оз сетсы, но бат-мамлы быт лоө вічны случајнөй олёмьг чужыг челафёс.

Кушом арлыдөн гижысеёны готрасёмјас.

Арлыд, коді колё готрасём вылө, лөсөдөма мужікјаслы і нывбабајаслы 18 арөс. Тажө лөсөдөма сывөсна, медем візны зонвізалун готрасејаслыс да најө чельадлыс.

Нывбабајасөс візөм куза сіз-жө нөтө оз поз лезны воэ готрасёмјас. Тавөсна і вөлі содтөма верөссајө мунап арлыд нывбабалы 18 арөсөз.

Торја случажјасө местнөј органјас вермөны лезны гижөм готрасны нывбабакөд, кодлы тырөма 17 арөс.

Овлөны случажјас, кор сещөм јөз, кодјас көс-јөны готрасны готрасана арлыд тыртөм морткөд, сінөны најөс вічкоын веңчajtчөмөн готрасөм вылө (ЗАГС-ын гижөм пыдди). Тавөсна поп-факөс чорыда өлөдөма веңчajtны готрасеылы-кө абу тырөма 18 арөс. Таыс мыждөм поп-фак сетөны уголовнөј судө.

Арлыд тыртөмјасөс готрасны мырдөн щөктөм карajtчысө уголовнөј пөрадок сертө.

Гижысеё-ө выл готрасөм секи, кор важ готрасөм абу-на торјөдөма

Өтпырјө уна гөтырөн (кыкөн, кујимөн либө ун-жыкөн) олөм оз разрешajtчыссы.

Гижөмөн вылыс готрасегөн важ готрасөм зебыс-јас кыв кутөны уголовнөј законјас сертө. Но ов-лөны случажјас, кор гозја збыл дугдөны өтувја семјаөн олөмыс асыныс торјөдчөмсө оформиттөг да кодныс-кө на пыс вылыс фактөческөја готрасө.

Тажө фактөческөј готрасөмсө бөрвылас гижигөн важ гижөмөн готрасөм лыдысөсө дугөдөмөн сіјө кадсаң, кор лоі выл фактөческөј готрасөмыс.

Јөјталөмөн вёсысјаслы гөтрасны оз поџ

Оз гёжысы сешөм јөзлөн гөтрасөм, кодјас пёыс өтёыс, лёбө кыкнанныс абу тырвежөраөс, лёбө јөјталөмөн вёсысјас. Ташөм кутөмыс џёк вескыд. Гөтрасысјас пёыс-кө өтёыс јөјталөмөн вёсыс, буртор вёчысы ташөм гөтрасөмыс оз поџ: танё вермас лоны јөјталөмнас вёсысслы лёктор вөчөм, да ё ачыс сёјө вермас вөчны семја кост олөм вывтё сөкыдөн. Сесса, таяө вөлё ескө омөль ё воџыса поколеньёлы, өд ташөм гөтрасөмыс вермасны чужны тырвежөртөм челад.

Матыса рөднэјас костын гөтрасөмыс кутөм (өлөдөм)

Сёјё-жө оз гёжыны гөтрасөмјас матыса рөднэјас костын, шуам, бата-ныла костын, мама-пёа костын, а сёџ-жө өтё мам-бата да көџ мөд-мөд мама, лёбө мөд-мөд бата чој-вок костын. Наука төдмалёс, мыј матыса рөднэјас костын, гөтрасөмыс пырџык чужёны вёслөс челад. Сад да дадөн шуыс (племјанёца) костын, ёчё да ёчёөн шуыс (племјанёк) костын, воча чоја-вок костын гөтрасөмјас вермасны лоны.

Гөтрасөм гёжёгөн колө вёставны семејнөј положёньё јылыс да хөввёчалун јылыс сведёньёјас

Гёжёгөн гөтрасысјаслы колө вёставны мөда-мөдыслы, кымынөдыс гөтрасө өтёыс ё мөдыс да кымын ем челад. Сёјё-жө налы колө мөда-мөдсө төдмөдны оз-ө вёсны кодныскө на пёыс кущөмкө вёсөмјасөн (лёквёсөмјас, јөјталан вёсөм, туберкулёз, да с. в.)

Пролетарёатлөн госуларство нуөдө быд пөлөс мерајас, медым вёсны населёньёөс вёсөмјас вөсна

(локвісöмые да мукöдые) шыкöмые. Мöд мортöс локвісöмөн тöдöмөн заразитöм мијан лыддыссö зев ыжыд преступленьнöөн, код вöсна лышайтöны сijö мортсö свободаые 3 воöз.

Гöтрасны поэтöм помкајас зөбöмые, либö гижсан органјаслы лöжнöј сведееньöјас сетöмые мыжајас кывкутöны уголовнöј пöрадок серти.

Кушöм ов колö бостны гозјалы да челадылы?

Сöветскöј закон серти гöтрасигөн гозја вермöны колны асыныс важ овјаснысö, либö вермöны бостны öтувја ов (верöсыслые либö гöтырыслые). Кушöм ов најö кöсјöны бостны, сы јылые најö висталöны гижегөн (17-öд ст.).

Јуксигөн налы сетсö право бөр бостны асыныс важ гöтыртöм дырса овјассö.

Арлыд тыртöм челады секи, кор бат-мамыслөн овыс öтувја, шугöны сijö-жö овөн. Бат-мамыслөнкө мöд-мöд пöлөс овјас, арлыд тыртöм челадылы сетсö овыс бат-мам костын лöсöдчöм серти. Вензана случај дырји вопрос разрешайтчыссö опека да попечительство органјасын. Секи-жö, кор оз тöдны кодi кагалөн багыс, кагалы сетсö мамыслөн овыс. Гозјаөн олöмые дүрдöм бöрын челадылы колö сijö-жö овыс, кодi вöли налөн бат-мамыс öт-лаын олигөн. Ферт, челадылы арлыд тырöм бöрын најö вермасны корны вежны овсö законөн лосöдöм общöј пöрадок серти.

Мöд ГЛАВА

ГОЗЈА КОСТ ОЛÖМ ЈЫЛЫЕ

Верöслөн да гöтырлөн öтщöщ најöвитöм ембур вылö правајас öткодыс

Октябрса революцијаöз нывбабалөн ез вöв некушöм права гöтырөн олигөн најöвитöм ембур

вылө. Сөветскөј законјас серті ембур јукігөн гө-
тыр вермө бостны ассыс пажсө өтщөш најөвітөм
ембурыс. I тајө өткода інмө производстоын ужа-
лыс нывбабаслы, сиктса овмөсын ужалысаслы,
сізі-жө і гортса көчажакаслы.

Шуам, гозја-кө олісны өтлаын некымын кад, —
верөсыс ужаліс фабрікаын, гөтырыс вөчіс горт
гөгөр ужјас, — то і гөтырыслыс ужсө, мыј вайіс
пөльза семјалы, колө бостны лыд вылө. Најө өтувја
ужөн, өтлаын олігөн вөлі лөсөдөма вурсан ма-
шина, пызан-улөс і мукөд тор; став сіјө ембурас
гозја пыс кыкнаннyslөн ем уж паж, а сывөсна
торјөдчигөн ембур јуксө кыкнан костас.

Өтлаын олігөн најөвітөм ембур вылө гозјөн
олысаслыс права оз поң гөгөрвоны сізі, мыј ем-
бур јуксө пыр шөріөн. Тані колө бура віжөдлыны
кущөм лөма бытөвөј обстановка гозја кост оло-
мын. Шуам, өті ордас-кө колөны быдтөм вылө
челад, а мөдыс кутас овны өтнас, то гөгөрвоана,
мыј торјөдчигөн суд тајө тор оз кол сиз. Јуксөгөн
суд бостас лыд вылө уна семјаөс да судитас ун-
жык сылы, кодлөн колө ыжыджык семја.

Колө артыштны щөщ сіјө тор, дыр-ө олома гө-
тырөн сіјө мортыс, коді корө торјөдчөм.

Овлөны і сещөм торјас, кор гозја пыс өтыс
өтлаын олігөн не сымында отсаліс ембур лөсөдны,
мыјда таргајтіс јуіс мөднас лөсөдөм торјассө.
Ембур јукігөн тајө тор колө сізі-жө артыштны.

Колхозын сулалыс гозјалыс правајас дорјөм.

Өніја кадын колхозлөн основнөј форма — візму
ужалан артел.

Візму ужалан артелын му, візму ужалан көлуј,
ужалыс скөт — өтувтөма. Семјаөн олом-кө мыкө
вөсна торкөсө, гозја пыс кыкнаныс колөны өткод.

праваа колхоз шленјасөн. Колхозникөн семја оло буржык условијөжасын, өтка олыг семја дорыг.

Торјөдчигөн гозјалы оз ков суфитчыны овмөсын медга основнөј тор вөсна — му вөсна, виэму ужалан көлуј вөсна, өд сiјө ставыс өтувтөма.

Но колхозник семја ордын колөны керка, мөс, поснi скөт, чiпанјас да став гортса ембур.

Колхозник кiын ем гөм, кодјасөс сiјө бөстө трудоөенјас вылө.

Јуксiгөн ставсө тајө колө артыштны да лүчкiја јукны гозја костын.

Гөгөрвоана, мыј колхознича регыджык адјас ассыс интересјассө дорјысјасөс өтка овмөсын олигөн дорыг. Колхозын колхозничас дорјыны сувтө коллектив.

Наследујтан права

Мужикөс да нывбабаөс тырмымөнја өткофалөм мијанын нуөдөма i наследујтөм јылыг законын. Наследујтны вермө рөдвуж вескыд летчана виэ куза (челаф, пөлөншуысјас да с. в.), верөс либө гөтыр, а сiз-жө сiјө јөз, кодјаслөн абу олан средствоыс да кодјас олисны кулыг иждiвөннө вылын воыг не ещажык сiјө кувтөз. Нывбаба — семјаын өткоф праваа шлен, а сы понда наследујтигөн сылы сетөма сещөм-жө правајас, куцөм i мужиклы.

Сещөм јөзлы, кодјас вөлины фактическөј гөтрагөмын, верөс либө гөтыр кулөм бөрын сетсө сещөм-жө наследујтан права, куцөм i гiжсөмөн олыг гозјалы.

Верөслөн либө гөтырлөн мөг — сетны материалнөј отсөг ужавны вермытөм гөтырлы либө верөслы

Мијан суфитчан практикаын зев шоча овлө сещөм случајјас, кор верөс корө көрым вылө от-

сөг аслас гөтырыслыс. Унжыкыссө лоө корны нывбабалы нөбасігөн кага вайөм вөсна, вісөмјас вөсна да с. в.

Кодекслөн 14 ст. шуө „Нуждајтчыс, ужавны вермытөм гөтыр либө верөс вермө корны көрым вылө верөслыс либө гөтырлыс, суд шуөм серті-кө сіјө вермө сетны отсөг“.

Торјөдчөм гөтыр либө верөс сізі-жө вермө корны отсөг мөдсаһыс (Кодекслөн 15 ст.). Но, тајө праванас поңө пөльзујтчыны сөмын сетчөз, кытчөз оз вежы олөмыс гозјаыслөн маґеріальнөј боксаһ (супі нажөтка, муніс верөссајө, кутіс вермыны ужавны да с. в.), секі воңа верөсыс вермас-һін не отсавны сылы. Нуждајтчыс, ужавны вермытөм гөтырлы перјан көрымлөн ыждаыс урчıtчыссө сіјө морт маґеріальнөј положенө серті, кодсаһ перјыссө көрым.

Ужавны вермытөмлун төдмассө меґіцінскөј озвіґетельствоваһө серті, но вермас лоны, мыј інвалідност сещөм төдчана (шуам коктөм, кітөм да с. в.), мыј ужавны вермытөмлун судлы лоө тыдалана һемсама доказательствотөг.

Ужавны вермытөмөн мјан закон лыдө мужі-көс 55 арөссаһ, да нывбабаөс 50 арөссаһ.

Гіжсытөг гөтрасөмөн олыс сізі-жө вермө корны көрым вылө верөссаһыс, либө гөтырсаһыс.

Нуждајтчыс, ужавны вермытөм гөтыр либө верөс оз вермы перјыны мөдыслыс көрым вылө гозјаөн олөм дүгдөм бөрын һемыс. Тавылө срок сетсө өті воңа.

Ужтөм гөтыр, либө верөс вермө корны отсөг верөслыс либө гөтырыслыс 6 төлыс чөж. Быд тащөм ужтөмалөм дырјі колө лоны доказательствојас, мыј сіјө мортыс, коді перјө аслыс көрым, оз ужав уважітельнөј помкајас вөсна (шуам, вердыс

мам да с. в.), өд кор мијан СССР-ын безработица бырөдөма быд ужалыг вермө бостны уж. Тажө правасө мөднөг гөгөрвоом сетис ескө кодгурө ужавны көсжытөм јөзлы верманлун овны мөд морт щөт вылө.

КОЛМӨД ГЛАВА

ГОЗЈӨН ОЛӨМ ДУГӨДӨМ (ТОРЈӨДЧӨМ)

Торјөдчөм цар дырса Россијаын

Цар дырса Россијаын торјөдчыны вөли зев сөкыд. Тавөсна торја-нын вөли сөкыд нывбабалы сјјөн, мыј цар законјас серти сјјө вөли ставнас верөс кјподулын. Вичкоын венчайтчөмөн гөтрагөм көртавлис гозјасөс көрт асыкјасөн моз. Гозјалы вөли лоө овны өтлаын көт налөн олөм вылас ви-зөдөмныс вөли зик мөд-мөд пөлөс, көт накостын олөмыс вөли зев сөкыд.

Гөтырөн олөм дугөдөм вылө помкајас пыс вөли гөтырлөн либө верөслөн кежөм (супружеская из-мена). Тажө фактсө петкөдлыны вөли зев сөкыд. Тажө вөли вермана сөмын буржуазјјалы, кодј ме-давлис лөжнөј свидетелјасөс, нөбавлис конгјстор-скөј (духовнөј) чиновникјасөс. Тапонда торјөдчөм вөли позана да вермана сөмын озыр јөзлы, а гөл јөзлы вөли лоө овны сјјі кувтөзыс.

Цардырса законјас серти торјөдчөм вөли зев донөн сувтө да зев куға вөли кыссө.

СССР-ын торјөдчөм

Сөветскөј закон серти торјөдчөм вылө сөмын колө верөслөн либө гөтырлөн шыөдчөм. Кор көс-јөны торјөдчыны гозја пыс кыкнанныс, колө сет-ны аслас оланінын гражданскөј состојаннө актјас

гижалан јукөдө гижөмөн либө кывјөн шыөдчөм, і гозјөн олөм дугөдсө.

Торјөдчөм жылыг шыөдчөм-кө сетгө гозја пые өтїнас, то сіјө сізі-жө сетгө ЗАГС-ө (а не судө, кызі вөлі војдөр); мөдыслы ыстыгсө торјөдчөм жылыг гижөдлөн копија шыөдчысөн індөм адрес куға. Мыј вөсна торјөдчө сыылыг вїсталөмјас оз ковны. А өнөң-на торјөдчөм жылыг унжык шыөдчөмас зев уна гижөны сыылыг, мыј вөсна гөтырлы либө верөслы лоі корны торјөдчөм.

Ставыс тајө лышнөј да сөмын петкөдлө, мыј абуна бура гөгөрвоөм, мыј гөтырлөн олөм либө јуксөм вермас лоны гозја пые өтїыс көсјөм сертї, мыј некод таыг кутны оз вермы. Сыпонда шыөдчөмын некущөм вїсталөмјас торјөдчөм помкајас жылыг оз ковны.

Торјөдчїгөн челафөс быдтөм жылыс

Кыз мї аңылым-нын, закон сетө торјөдчыны тырверманлун.

Гозјалөн торјөдчїгөн медрөзза мөгөн лоө челафлыг интересјас дорјөм.

Торјөдчїгөн гозјалы сенї-жө ЗАГС-ас колө сорнїтчыны воңө вылө челафөс вїзөм-быдтөм жылыс; көнї челафлы овны (бағ ордын ілі мам ордын), мыјта кыкнанныс көсјысөны сетны челафөс вїзөм вылө. Гозја пые-кө өтїыслы нїнөм вылө овныс да ужавны-кө сіјө оз вермы, либө мыјкө дыра сылы лоө уңтөмавны, то гозја вермасны сорнїтчыны, мыјыжда сетны нуждајтчыслы отсөг, кодөс кутас сетны вермана верөс либө гөтыр. Тајө өтсөгласө воөмыс гїжысө торјөдчөм жылыг гїжан нїгаө да табөрын пөртеө олөмө.

Челафлыг да нуждајтчыс гөтырлыг либө верөс-

лыг интересјас дорјомын лоӧ торјӧдчӧм региструј-тыг ЗАГС органјас ужлӧн значеннӧыс зев ыжыд. Торјӧдчӧмсӧ гижыг мортлы оз ков тајӧ вопрос вылӧ виӧдны чиновник самӧн. Ферт, торјӧдчӧм сылы быт колӧ гижны, но сени-жӧ колӧ примитны мерајас, медем дорјыны челафлыг интересјассӧ. Челафӧс буржыка дорјӧм понда Наркомвнуделӧн вӧли лезӧма инструкција, код серти ЗАГС органјаслӧн колӧ виставны торјӧдчыгјаслы челаф динӧ најӧ објазанностјас јылыг.

ЗАГС-органјаслы колӧ чукӧртны сведеннӧјас: челаф лыд јылыг, најӧ арлыд јылыг, кодӧ челаф пыг колӧ мам дӧнас, кодӧ баф дӧнас, унаӧ кутас мынтыны баф либӧ мам челафӧс вердӧм вылӧ. Сӧзи-жӧ колӧ ЗАГС органјаслы бура лӧсӧдны челафӧс виӧдм вылӧ мынтан срокјас, ЗАГС јукӧдын-кӧ такуџа воасны сӧгласӧ, ставыс тајӧ гижыгсӧ нӧгаӧ да лоӧ бытӧн сӧглас кутыгјаслы.

Сӧјӧ мортис-кӧ, кодлы тајӧ сӧглас серти колӧ мынтыны виӧдм вылӧ сӧм, пышјалӧ мынтӧмыг— колӧ бостны сӧглас јылыг справка да шыӧдчыны РИК-са нотаріальнӧј пызанӧ. Нотаріальнӧј пызанын вӧчасны исполнителнӧј гижӧд. Сесса колӧ шыасны судѣбнӧј исполнител динӧ, кодӧ кутас перјыны урчитӧм сумма. Кор алимент мынтыг мортис служитӧ, позӧ исполнителнӧј гижӧд бостӧм бӧрын вескыда шыасны учреждѣннӧӧ либӧ предпріјаттӧӧ, кӧни служитӧ кывкутыг. Тајӧ јона кокнӧдӧ алимент перјӧм.

Кор сӧгласитчӧмын индӧм објазателствојас оз пӧртеыны олӧмӧ, позӧ бостны сӧгласитчӧм јылыг гижӧдлыг копија. РИК-са нотаріальнӧј пызанын колӧ вӧчны тајӧ сӧгласитчӧм вылас исполнителнӧј гижӧд, да секинын перјыны мырдӧн. Но сӧгласитчӧмын индӧмыс-кӧ оз кажитчы тырманаӧн алимент перјыглы,

сijö вермас шыödчыны судö да корны ыжыдзык алымент судитөм. Сöгласитчөмө-кө оз воны, лйбө-кө торjөдчөмыс лоёма öтисаныс шыödчөм куза, ЗАГС-лы кујим лунса срокөн колö јуөртны судос торjөдчөм јылыг гижөд копија мөдөдөмөн. Суд корас кыкнанладорсө да разрешитас челафос вi-чөм јылыг вопрос.

Сiчкө, öнi оз ков лоны сещөм случајлы кор нывбаба колö отсөгтөг, кор ескө сijö ез тöд кытчө шыасны кага көрым перjөм јылыг.

Суд вермас шуны кагафос государственнөј учрежденьөө воспитajtны сетөм јылыг

Мiјан государство јона төждысө челаф вөсна. Государство төждысө оз сөмын материалвөј боксан челафос дорjөм вөсна, но i сывөсна, медем челафлы сетны правльнөј пролетариат нога воспитаньө. Секи, кор баф да мам тавылө доверijö оз заслуживajtны, суд вермас шуны тащөм баф-мам ордыг челафос бостөм јылыг да најос колана тiпа государственнөј учрежденьөө (детјас-льö, детдомö да с. в.) воспитajtны сетөм јылыг, кага вiчөм вылас баф-мамлыг сөм перjөмөн.

НОЛÖD ГЛАВА

ЗАКОН БЫТ ЩÖКТÖ БАТ-МАМÖС ВIЧНЫ АСГЫНЫС ЧЕЛАФНЫСÖ ДА ТÖЖДЫГНЫ НАПОНДА

Сөветскөј законјас сертi „бат-мама“ i „чурка“ челафлы сетсöны öткоф правајас

Сөветскөј закон лыфсө брачнөј да „внебрачнөј“ челафос öткоф праваөн. Некущөм торjөдөм брачнөј да „внебрачнөј“ челаф костын оз лөсөдсы. Бат-мам да челаф костын правајас — шусө 25-өд

стаҕаын,— подъяссөны кровнөй проісхождєннө
вылын. Чєлад, кодјаслөн бат-мамыс оз овны гоз-
јөн (бракын), пөльзујтчөны өткод правајасөн се-
щөм чєладкөд, кодјас чужісны гозјөн (бракын) олыс
бат-мамсаһ“.

Закон сертї ігїцалөн корөмыс удовлєтворітчө
секі, кор сіјө збыль вермас докажітны кагалыс
батсө.

Чєладлөн ем право перјыны отсөг аєнысө вер-
дөм вылө арлыд тыртөз (18 арөсөз), а нуждајт-
чысу жавны вермытөм чєлад—і арлыд тырөм бөрын.

Оз сөмын батлы ков мынтыны чєлад быдтөм
вылө, і мамыс оз мєздыссы тајө објазанностыс.
Чєладөс віжөм јылыс вопрос разрешітігөн суд
бура арталө обстановкасө быд торја случажын.
Гозја пыс-кө өтїыс бура олө, а мөдыс ыжыд семја
піјө вөјөма, то суд вермө чєладөс віжөм вылө
мынтөмсө ставнас вештыны бура олыс гөтыр лїбө
верөс вылө.

Кага чужтөз кага бат јылыс јуөртөм

Кор гөтрасөм абу гїжөма, медеа-нін кор гозја
олөны торја патєраын, а сізі-жө случажнөј олїгөн,
батөс төдмавны овлө сөкыд.

А кодөс лыддасны батөн, сывылө пуктыссө
могөн төждыєны да віжны асєыс кагасө і тајө тор-
нас кокнөдөны мамлыс олөм.

Сіјө еща-на, батөс төдмалїгөн суд оз сөмын ур-
чіт унаө-батлы колө мынтыны кага быдтөм вылө,
но өтщөщ шуө нөбасан кад дырға да кага вәјөм
дырға рөскөдјас, а сіз-жө кага мамсө нөбасїгас да
кага вәјөм бөрын б төлыс чөж вердөм рөскөдјас
бат вылө вештөм јылыс.

Тапонда гөтырлөн, кодї оліс гїжсытөм бракын,
нөбасїгас лїбө кага вәјөм бөрас колө віставны

кага батыслыг Һимовсө да оланінсө. Индөм мортыскө ЗАГС-ыг јуөр воём бөрын төлыгса срокөн оз кут вензыны, то сјө гјгсө кага батөн. ЗАГС-сан јуөр воём бөрын вогөгөрсө кадөн батөн индөм морт вермас суд пыр кыпөдны вензөм кага мамкөд, мы јылөн шыөдчөмыс абу вескыд.

Но, мамлөн аскадын бат јылыг шыөдчөм сетөм оз бырөд сылы права лубөј кадө корны устанөвитны батөс да перыны алімент.

Кызі перыссө челафөс быдтөм вылө да мукөд рөдһаөс вјзөм вылө отсөг

Закон серті ужалан доныг семјасө вјзөм вылө позө перыны 50% (жынгыс) не унжык. Но перыссө оз став суммасы, кодөс бөстөны рабочөјјас лібө служашөјјас.

Перјөмыг мездыссө уждонлөн сјө јукөдыс, коді уж јылыг законјас кодекс серті лоө таяө местаса таріфнөј сетка I разрада уж донлөн мінимум (мед еща суммаөн). Шуам, I разрад серті уждонлөн мінимум лоө 10 шаят, ужалыг бөстө 50 шаят, то суд вермө сылыг перыны оз 50 шаятыс, а сөмын 40 шаятыс, а 10 шаят, кызі мј шулім-һын, лоө уждонлөн інмөдчывтөм јукөд, кодыг оз поз перыны. Сізкө 50 шаят бөстыгыг позө перыны унавылө 20 шаят.

Но шоча овлө, медым позіс судітны уждонлыг жынсө. Щөкыда овлө, мыј сјө мортыслөн, кодлыг перјөны, ем челафө мөд гөтырсаң, лібө сјө іждивеньнө вылын емөс рөдһајас. Судлы таяө ставсө лоө артыштны. Ташөм случаяјас дырјі суд судітө сешөм сумма, кодөс сетөмыс оз пукты сөкыд условјө і мөд семјасө, коді сјзі-жө нуждаятчө отсөгыг.

Рабочöјлыг либö служашöјлыг перјöм лөгöдчыгö уж дон бостан кад кешлö.

Кустарјаслыг, вузасыгјаслыг да с. в.. суд вермö судитны во четвөртјасöн мынтыгны. Тащöм разјасненьнö сетöма РСФСР-са Верховнöј судöн.

Овлöны случаяс, кор сiјö мортыс, кодбан перјöны кага быдтöм вылö, истаца пемыдлунöн пöлзуйтчöмөн сорнитö кущöмкö нөыжыд сумма öтпырјö мынтöм жылыг. Тащöм лөгöдчöм лöö кабалнöјөн да возö вылö чөладсö вöјтö нуждаö, колö најöс олöм вылö средствотöг.

Кор ташöм тöдчана нөвыгöднöј артмöдчöм жылыг тöдмаласны мiјан общөственнöј организацијајас (мöда-мöдлы отсасан об-во, мамöс да кагаöс вiзан јукöд, опека органјас да с. в.), најöлы колö примитны мерајас чөладлыг интөресјассö дорјöм куза.

Фелö видлалiгөн судлы колö пуктыны аслас медвоzza мөгөн чөладлыг интөресјас дорјöм.

Батыс либö мамыс сiјö кагаыслөн, кодöс быдтöм вылö мынтыгö напыг öтiыс, вермö быд кадö шыöдчыны судö перјан сумма вылыг вежöм жылыг, вежiсны-кö материалнöј условiјöјасыс.

Ужавны вермытöм нуждайтчыг баф-мам вермöны корны асланыс чөладлыг öтсöг аснысö вердöм вылö.

Сiзи-жö колö казтыштны, мыј нуждайтчыг арлыд тыртöм чој-вок имөйтöны право корны öтсöг вермана чој-воклыг. Но тајö праваыс колö сöмын нуждайтчыг, арлыд тыртöм чој-вок сајын секи, кор најöс оз вермыны быдтыны баф-мамныс најö абутöм вöсна либö вермытöмлун вöсна.

Ужавны вермытöм, нуждайтчыг пöлöс либö пöчöс-кö оз вермыны вердны верöсыс либö гöтырыс, либö чөладыс, то најöс лöö вiзны пöлөншуыгјаслы, кодјас вермöны сетны öтсöг.

Тажö вiзöм куза правајас да објазанногтјас му-
нöны кыкнанладорганыс, кыз пöллы да пöчлы
колö вiзны пöлөншуыгјассö, сiзи i пöлөншуыг-
јаслы колö вiзны пöлсö да пöчсö.

Мам лiбö бат-кö оз вермыны вiзны ассыныс че-
ладнысö, то вермана пöллы лiбö пöчлы быт колö
сетны отсöг аслас пöлөншуыгјаслы. Тажö отсöг
сетсысö сiзжö i секи, кор гозја пиыг öтiыслы нi-
нöм вылö овны. Тажö зiк вескыда сыпöнда, мыј
кагаöс быдтыны објазанöс гозја пиыг кыкнаныс
да öтiыс-кö оз вермы (лiбö кулöма), то тажö обја-
занногт вештыссö пöл вылö лiбö пöч вылö. Та-
щöм разјаснењнö сетöма Верховнöј судöн.

Кыкнанладорыс-кö бурөн оз вермыны воны öт-
сöгласö ыжыда-ö сетны отсöгсö, то секи вермас
перјыссыны судöн.

Поэö-ö перјыны вiзöм вылö колöм кадыс?

Мукöд дырјi заводiтöны перјыны челадöс быд-
тöм вылö кымынкö во колöм мыгтi. Шуам, батыс
кöникö дыр ветлiс, да мамлы лöи кага быдтöм ку-
за став сöкыдлунсö нуны асвылас. Поэö оз секи
перјыны важгыс öтпырјö став вiзöм суммасö?
Тажö вопрос суд разрешајтö быд случаян збыл-
емторкöд лыддыгöмөн. Унжыкысö суд тащöм
перјöмјассö оз вынгöд, öд перјыссö возö вылö
кагаöс быдтöм вылö, а оз снабжајтчыссы колöм
кадыс öтпырјö ыжыд суммаөн; сыыс кызi, рабо-
чöј iлi слушащöј, дерт оз вермыны öтпырјö мын-
тыны воыс лiбö кыкыс.

Колöм кадыс перјöм лезöсö сöмын секи, кор перјыс-
јасыс вермасны доказитны, мыј најö тажö сумма
вылас ужжозаöс. Тащöм разјаснењнö тажö вопрос
куза сетiс РСФСР-са Верховнöј суд.

Челадӱс быдтӱм куҗа објазанноҕ усь бат вылӱ и мам вылӱ

Алімент жылыс закон уна мортӱн гӱгӱрвогысӱ, кыҗ јонҗыка мужікјаслы інмыс објазанноҕја-сӱн.

Тажӱ абу вернӱ. И мам оз мездыссы кага быд-тӱмыс. Фабрік-заводјасын, сӱветскӱј органјасын, коопераціјаын, љубӱј предпріјаттӱын, совхозјасын да колхозјасын, быдлаын мужікјаскӱд ӱтвыјын уҗалӱны нывбабајас, а сіҗкӱ сіҗі-жӱ, кыҗі и му-жікјас, вермӱны вердны ассыныс челадӱсӱ.

Сещӱм гозја, кодјас олӱны торјӱн да кодјас воӱны сӱгласӱ, мыј кущӱмкӱ челадӱс бостӱ ас дінас мам, а мукӱдсӱ бат, најӱ вермасны бостны асвылас објазанноҕ вердны сӱмын сіҗӱ челадӱсӱ, кодјас олӱны сыкӱд.

Вермас лоны и сещӱмтор, мыј гозја воӱны сӱг-ласӱ челадӱс вердӱмыс ӱтисӱ җікӱз мездыны. Мед-воҗа условіјӱӱн тадырјі колӱ лоны сылы, медем челадӱлӱн інтересјасыс ез страдајтны. Ташӱм слу-чажјасын алімент мынтӱмыс мездӱм допускајтчыс-сӱ сӱмын секі, кор ӱтисылы збыл нінӱмӱн вердны, а мӱдыслӱн ем.

Колхоз шленјаслыс алімент перјӱм

Унҗык крестана ӱнја кадӱ сулалӱ колхозјасын.

Коммуніст партіјаӱн правілној політіка нуӱдӱм восна сіктса гӱл јӱзӱс нартігыс-кулак жугӱдӱма. Кулакӱн гӱл јӱзӱс аскіподулас віҗӱм да најӱ щӱт вылын олӱм орӱдӱма.

Сіктса овмӱсын вітвога планлыс вермӱмјассӱ арталігӱн да сіктса овмӱсын крестаналыс важ да ӱнја положеннӱсӱ ӱтлалігӱн — міјан партіјалӱн да став уҗалыс јӱзлӱн вожд Стаљін јорт шуӱ:

„3—4 во сајын мијан крестана пөвсын гөлјасыс вөліны став крестана пыщкыг ещавылө 30%. Сіјө лоө да с миллионы унжык јөз. А нөшта возжык, Октабра револуцијаөз гөлјасыс вөліны став крестана пыщкыг ещавылө 60⁰/₀-ыс.

Но кодјас-нө тіјө гөлјасыс? Најө сещөм јөз, кодјаслөн пыр овмөсаныс оз сузгы либө көјдысыс, либө вөлыс, либө ужалан көлујыс, либө оз сузгы став тајө торјасыс өтлаө бөстөмөн.

Гөлјас — сіјө сещөм јөз, кодјас овлісны щыгнөсө пөт да кодјас, кыз правілә, овлісны кулак кабала улын, а важ кадын кулакјас дај помешщикјас кабала улын“... і возө шуө Сталин јорт:

„Тајө вөлі, но важөн-нын бөрө колі. Оні крестанін — вермана көзјин, колхозса шлен, код ордын емөс тракторјас, візму ужалан машинајас, көјдыс фондјас да с. в.“.

Колхозникјас-ударникјас сјезд вылын Сталин јорт шуіс:

„Мі перјим сіјөс, мыј колхозјас пыр кыпөдім гөла олысјасөс шөркодөма олысјас выјөз. Тајө зев бур. Но тајө еща-на. Оні мијанлы колө перјыны сіјөс, медем вөчны нөшта өті восков возө да отсавны став колхозникјаслы — важ гөла да шөркодөма олысјалы — кыпөдчыны озыра олысјас выјөз. Тајө позө перјыны да тајө мијанлы кө кыз, а колө перјыны“.

А тајө петкөдлө, мыј колхозниклөн өтлаын олігөн аслас семјалы отсавны, а сіз-жө челафлы отсөгсө сетны верманлуныс ыжыджык важ гөла да шөркодөма олыс дорыс.

Оз ков вунөдны, мыј колхозө пырөм нөшта озна вістав, мыј крестанін зікөз перовоспітајтчөма, мыј сіјө пырыспыр-жө мездысас аслас мелкособственіческөј привычкајасыс, коді пырөма сыпыщкө

уна немын нывбаба дінө омөла относитчөмөн, кодї вөлі подјыссө важ сама быт вылө.

Тажө капитализм коласјасыс сїјө мезмас секі, кор переводспітајтчас да лоас настојашщөј социализм ногөн ужалысөн, класјастөм социалистическөј обществоса збыль шленөн.

Өнїја кадын-жө нөшта ыжыд-на принуждајтан мерајаслөн значењыөыс, кодјас нуөдсөны сешөм колхозњикјасы, кодјас торкөны советскөј закон челаөс вердөм јылыс да лөсөдөм срокјасө ужавны вермытөм гөтырлы лїбө верөслы отсөг сетөм јылыс.

Вїзму ужалан артельјас устав серті челаө вердөм лөө баф-мамлөн, лїбө матыса рөдвужлөн личнөј обязанностөн. Алімент перјыссө вїзму ужалан артельса шленјаслыс вескыда налыс, кодјаслы колө вїзөм вылас мынтысныс. Алімент куза ужжөзыс оз поф перјыны колхозса өтувтөм ембурыс. Но быд колхозса шленлөн ем аслас доход, кодөс сїјөс бостө урчитана срокјасө ужалөм трудөдөнјасыс. Вот тајө личнөј уждөныс да прөдуктаыс, а сїз-жө колхозњик өрдө колөм ембурыс перјыссө аліментыс.

Колхозјасын ужавны вермытөмјаслы отсалөм јылыс лөзөма РСФСР-са Колхозцентрлөн разјаснењыө.

Тажө разјаснењыөас шусө, мыј вїзму ужалан артельјасын колхозса шленјаслыс челаөсө вїзнывердны, кыз правїлө, колө баф-мамы. Сыпөнда ставнас колхозјаслыс алімент перјөм оз ло вескыд.

Устав серті быд колхозын колө лоны общественнөј фонд колхозса шленјаслыс бытөвөј да јүгдөдчана колөмјассө обслүживајтөм могыс.

Тажө фондыс лөсөдөө колхозөн аслас медвоzza основнөј обязанностсө олөмө пөртөм бөрын—

государстволы колана һаһ тырмымөнја сдартөм бөрын да көјдыс фонд кистөм бөрын.

Мырта виҗны колхоз средствојасые ужавны вермытөмјасөс виҗөм вылө (продуктаөн, сөмөн, детјаслыын да детдомын виҗөмөн да с. в.) разрешајтчысө колхоз шленјас өтувја чукөртчылөм вылын правленнө доклад куҗа.

Төдөмые тајө фондые колхоз мыјкө мында лезас і нуждајтчые челады. Но тајө һекущөма оз мезды бат-мамөс—колхозһникөс, колхозһичаөс (либө колхозые бокин олысјасөс)—асланыс челады јылые төждысөмые да челадысөс виҗөм вылө сетөмые.

Колө щөщ шуны, мыј алимент ујјөз оз вермы перјыссыны колхозса ембурые. Перјыссыны вермас колхозһник ембурые, трудоһен вылө бостөм доходые да мукөд сјјө доходјасые. допускајтчысөсө взысканнө перјөм бессрочнөј, условнөј да досрочнөј вкладјасые, но срок воөмые, либө закон сертө најөс сетны разрешитөм условіјөые һе воҗжык.

Кыҗи перјыны виҗөм-вердөм вылө крестаннлыс, кор сјјө олө отлаын аслас рөдһаыскөд

Перјыны алимент јединоличник-крестаннлыс, кодө олө јуктөм крестанскөј овмөсын, сөкыджык, урчитөм кадө уждон бостые рабочөј дорые да колхозһник дорые, кодлөн доходыс артавсө колхозын.

Ем общөј правилө — кущөм ембур колө колны овмөсын, медем зикөҗ сјјөс һе кистны (тајө правилөыс Гражд. Процес. Кодекс 271 статһаын). Кущөм-жө торјас колө колны овмөсын, мыј оз поҗвузавны көт і алимент мынтөм вылө? Лыддөдлам медеа важнөјјассө: виҗму ужалан колана көлуј, өтө мөс, өтө вөв, быдмыс скөтые өтө јур (унавылө

6 төлыс кежө көрымөн), көзөм ыло колана мында көйдыс, колана новлан паскөм, прөдуктајас да с. в.

Тажө торјасыс-кө овмөсын, көт і јуксытөмын, индөм нормаыс унжык, то најөс позө вузавны элемент ујжөзыс. Перјысөм пуктысөө сјјө јукөд ыло, коді ылокас лыдөдөмөн воө торјөдчөтөм овмөсса шлен ыло, кодлыс перјысөө элемент.

Батөс устанөвөтөгөн өтшөщ сүд урчөтө унаө продукта должен сетны батлөн овмөс кагаөс вердөм ыло.

Гөтырөн ылыс верөссајө мунөгөн лөбө верөс ылыс гөтрасөгөн чөладлөн правајас

Јуксөм гөтыр ылыс верөссајө мунөгөн, важ верөс аслас чөлад јылыс, көт најө олоны сјјө важ гөтыр ыль семјаас, должен төждысны да најөс вөзөм куза рөскөдјасыс мынтысны. Но рөднөј бөтыслөн-кө средствоысабу (ілі сјјө кулөма)—чөдлы лөбө ічөны, код ордын оло кагаыс, быт колө сјјөс вөзны.

Чөдвоз лөбө ічөвоз чөладлы быт лоас отсавны аслас нуждајтчыс чөдлы лөбө ічөны секі, кор најө олісны чөд лөбө ічө іжөвөчө ылын ещө ыло 10 во.

Унаө позө перјыны вөзөм-быдтөм ыло сөщөм мортлыс, кодлөн емөс чөлад некымын гөтрасөмыс

Ылынжык мө индылім-нын, мыјта меуна ујдон сертө позө перјыны. Сыыс уна оз позө перјыны весөг секі, кор мынтысылөн емөс чөлад некымын гөтрасөмыс. Секі бурөн сөгласөтчөмөн,

либӧ судӧн перјӧм сумма јуксыгӧ став семјас костас.

Кор алимент перјыгӧ сещӧм мортлыг, кодлӧн ыжыд докодјас, секи суд вермӧ судитны сы-ыжта алимент, кодӧ вештас кага быдтӧм да ви-зӧм куза став рӧскодјасӧ.

**Кушӧм мерајас нуӧдсӧны, кор визӧм-быдтӧм
вылӧ сетӧм средствојас визсӧны неправољноја**

Челаф визӧм-вердӧм вылӧ сӧм сетыг бат либӧ мам имеитӧны право тӧдны кытчӧ мунӧ да бура оз визы челаф вылӧ сетӧм сӧмыс. Шуам, торјӧд-чигӧн суд адзис коланаӧн, медем кагаӧс колны бат ордӧ да медем мам сетис тајӧ кагасӧ быдтӧм вылӧ сывылӧ усана јукӧд. Сесса мамлы кывсӧ, мыј сыӧн сетӧм сӧм визсӧ оз кага вылӧ, а шуам, јуӧ багыс. Тајӧ и такоф случајын сижӧ вермӧ корны судӧс бостны кагаӧс бат ордыг да сетны сижӧ сылы, либӧ сетны сетскӧј домӧ да с. в. Тащӧм тор дырји вермас сувтӧдны батӧс (либӧ мамӧс) бат-мам праваыг лишитӧм јылыг да уголовној кыв-кутӧмӧ кыскӧм јылыг.

Батӧс либӧ мамӧс бат-мам праваыг лишитӧм оз мезды најӧс возӧ вылӧ челафӧс визӧм-вердӧм об-язанностыг.

**Ассыныс челафӧс визӧм-вердӧмыс љокыс пыш-
јалысјаслӧн уголовној пӧрадокӧн кывкутӧм**

Челафӧс визӧм-быдтӧм вылӧ судӧн судитӧм средствојас мынтӧмыг пышјалӧм, да, вообще, бат-мамӧн арлыдтӧм челафӧс отсӧгтӧг колӧм асбӧр-саныс вайӧдӧ 6 тӧлысӧз свободаыг лишитӧмӧ илӧ 300 шайтӧз штрафӧ (Уголов. кодекслӧн 158 стат-та).

Тажö статтаыс, кодi щöктö бағ-мамöс төждыны челафныс вöсна да виңны најöс, лоi леғöма сыпöнда, мыҗ вывти щöкыд лоi челафöс отсöгтöг колöм.

Сулалö-ö первоҗа мынтöм бöрын пырыг-пыршыöдчыны судö, корны медем кыскасны уголовнöҗ кывкутöмö? Оз сулав. Буржык воҗдөр видлыны мирнöҗ средствоҗас. Ни мамлы, ни челафлы абу колана, медем бағсö лшитисны свободаыс, либö пуктисны сылы штраф.

Ставыс таҗö вермас сöмын чинтыны сысан средствоҗас бостан верманлунсö.

Бағ-мам-кö вермöны челафöс виңны, i суд урчитис уна-ö сöм да уна-ö прöдукта налы колö мынтыны челафöс виңом вылö (сиктын унаыс суд сöмөн мынтöм вежö прöдуктаөн сетöмөн), а таҗö суд шуöм бöрын бағ либö мам век-жö пышҗалö мынтысöмыс, то сещöм бағ-мамöс колö кыскыны уголовнöҗ кывкутöмö.

Щöщ оз ков вунöдны, мыҗ алимент мынтöмыс да челафöс виңомыс локыс пышҗалöм лоö подулөн сещöм јöзсö бағ-мам праваыс лшитöм жылыс вопрос кыпöдöмлы.

ВИТÖд ГЛАВА

ЧЕЛАФÖС да УЖАВНЫ ВЕРМЫТÖМ ГÖТЫРÖС ЛИБÖ ВЕРÖСÖС ВИңОМ ВЫЛÖ СРЕДСТВО ПЕР- JÖМ КОКНÖдАН МЕРАҗАС

Перҗыс вермö перҗыны вердöм вылö аслас оланінсан

Зев щöкыда кывлывлан работничассан, либö крестанкаҗассан ташöм кывҗас: „Законыс ескö бур, да кыз сiҗöс олöмас пöртныс“. Збыль, абу еща сещöм воҗтырыс, кодҗас пышҗалöны челафöс бид-

төм вылө да ужавны вермытөм (лыбө ужтөм) гө-
тырлы мынтөмыс. Унаыс верөс колө ассыс гө-
тырсө да кагасө, да мунө мукөдлаө, мукөд дырји
ылыс карө, да сени лөсөдө выл сема.

Еновтөм гөтырлөн ташөм случаяс дырји овлө
зев сөкыд олөм. Оз-жө-өд вермы сижө еновтны ас-
сыс челафсө, да і сөмыс абу мөд карад мунны да
перјыны сен верөсыслыс челафлы көрым вылө. Алі-
мент перјөм кокнөдөм могоыс лөсөдөма сиз, мыј
сещөм делөјасыс відлавсөны сен, көні олө перјысыс.

Кодсаң перјөны, сижөс суд вылө корөны сетчө,
көні олө перјысысыс, а сижө-кө оз көсјыс воыныс,
делө вермас відлавсыны сытөг (сінсајас).

Оланін вежсөм јылыс да ужалан дон содөм јылыс быт јуөртөм

Өні нывбабаөс да челафөс јонжыка дорјөм мо-
гыс законө сужөма алімент перјөм кокнөдыс уна
стафта. Сылы, кодсаң судитөма перјыны кага быд-
төм вылө, колө сетны төдны аслас мөдлаө овмөд-
чөм да мөдлаө ужавны мефасөм јылыс, сизі-жө і
ужалан дон содөм јылыс. Кывкутыслы колө ју-
өртны сижө јөзөс, кодлы судитөма перјан торсө,
лыбө најө опекунјасөс, а сиз-жө і сижө учреждень-
јасөс да најөс, кодјас перјөны (судебној исполните-
лөс, учрежденьнөс, көні ужалө алімент мынтысыс).

Тажө правилөјассө кывзытөмыс алімент мынтыс-
јас нуөны уголовној кывкутөм.

Алімент мынтөмыс зөбсасысөс корсөм

Сөвесттөм јөз щөкыда зөбсөны, көсјөны мез-
дысны алімент мынтөмыс. Нуждаын олыс гөтыр-
лөн да челафлөн ташөм тор дырји зев сөкыд олө-
мыс. Сывөсна Верховној суд разјаснитіс, мыј суд-

лы колö боставны перјом јылыг шыöдчөмјассö көт шыöдчөмас і оз вiставсы кыв кутызыслөн оланіныс. Суд корö кывкутыгöс сiјö медбөрја оланіг сертi. Кывкутыг-кө оз лок, а сытöг делöсö видлавны оз поз, секі народнöј суд шуö корсны сiјöс мiлицiја пыр.

Народнöј судөн, көні видлавсöны тајö делöјасыс, перјыглы сетсö исполнителнöј мiст. Кывкутыглыс-кө оланiнсö оз тöдны, то перјыглөн колö сетны шыöдчөм сiјöс корсөм јылыг сетчöс мiлицiја органö.

Корсан шыöдчөм дiнö щöц колö пуктыны исполнителнöј мiст. Сек колö гiжны: ов, нiм да вiч корсан мортыслыс, арлыд, көні чужлöма, лiбö көні гiжлöмабс чужiгас (област, кар, рајон, сiкт) і медбöрын, колö гiжны көні сiјö бөрја каднас олiс лiбö ужалис.

Жал, мыј тајö правiлöыс оз пыр пöртсы олöмö, мыј вöсна і мынтöмыс пышјалысјас колöны накажиттöг сек, кор семјасыс сiјö мыж вöсна олö ыжыд нуждаөн.

Ембур вузалöмыс кутöм

Такöд щöц iндам, мыј олöмын абу еща і сещöм случајјас, кор алимент мынтöм куза кывкутысјас, мед ескö мездысны мынтöмыс, вузавлöны ассыныс ембурсö. Сывöсна і лeзöма постановлeннö, көні шуöма, мыј нетрудöвöј доход помыс олысјас оз вермыны вузавны ассыныс ембурсö алимент бостыс, лiбö сiјö опекун да попечител сöгласитчytöг.

Перјом јылыс позö сетны кыввылын вiсталöмөн шыöдчөмјас

Алимент корсөм јылыс абу быт гiжöмөн шыöдчөм сетöм: позö мунны судда дiнö да кывјөн

вісталомён корны меd відлаласны делё алімент перјом жылыс.

Суддалы быт колё тащом шыодчомсё прімітны, гіжны да прімітны мерајас одјожык відлавны делёсё.

Перјом жылыс шыодчомјасёс мездёма сборјасыс

Перјомсё кокнөдөм могыс, став шыодчомјасыс челады да гөтырлы олөм вылө перјом куза, мездысёны быд пөлөс сборјасыс.

Нуждаын олыс гөтырөс да челадыс судөн делё відлавтөз, обеспечөтөм

Міјан судјасын алімент перјан делөјас відлавсёны меdвоз өчередын. Сөмын судебној (разбірательство) відлалөм век-жө корө неуна кад делё відлалан лун лөгөдөм вылө, судітчысјасёс да свідітельјасёс корөм вылө да с. в. Но тајө вопросјас колө разрешітны пырыстөм пыр-жө сывөсна, мыј овлө сещөм случајјас, кор нінөм вылө овны перјысјаслы.

Тащөм случајјас дырјыс судлы колө пырыстөм пыр-жө перјом јывыс шыодчомсё сетігөн шуны көні челады овны (баг ордын алі мам ордын) да ыжыд-ө сума временнө сетны челадыс да ужавны вермытөм гөтырөс вердөм вылө.

Kodi вермас перјігөн сетны отсөг

Ужалысјаслыс ітересјасёс дорјан тујјасыс уна. Карјасын емөс зев унаінјас, көні сетсө јурідіческөј отсөг совет сетөмөн, шыодчөм гіжөмөн, кытчө шыодчыны вісталөмөн, суд вылын дорјөмөн да с. в. Тајө, сіз шуана, јөзлы правөвөј отсөг сетыс консултаціјас.

Сіктјасын емөг-жө консултацияјас. Консултацияјасыс пыржык овлоны нарсудјас бердын, лыдфысан керкајасын, колхозјасын.

Тайө консултацияјасыс ужалөны судын ужалыгјас (народнөј судда, следователь, прокурорлөн отсасыс, доржыс коллегіјаса шлен) вескөдлөм улын.

Медбөрын, мыј медицина важнөјыс мијан, законјас серти ужалыс јөзлыс интересјассө дорјөм могыс гражданскөј делөын вермас выступитны і прокурор. Төдөмыс, сјө секи перјысөс — работничаөс, крестанкаөс мездас суд дырса уна төждысөмјасыс.

Беспризорносткөд вермасыс учрежденьөјасылы да војтырлы, кор најө адзөны случаяјас, мыј батмам еновтөны ассыныс челадысө, колө сыжылыс јуөртны прокуратураө. Медицина матө тайө делөыс инмө ЗАГС-лы. Торјөдчөм гижысөлы колө төдмавны кызі да код ордө колны челадыс. Ферт ЗАГС-лы торјөдчөм быт колө гижны, но батмам костын-кө абу тырмымөнја сөглас челадысө бытөм куза, то сылы колө тайө впрөссө сетны народнөј судө.

Војтырөс велөдан јукөдјасылы быт колө дорјыны интересјассө батмамөн шыбытөм челадысө. Налөн колө сетны иск алымент перјөм куза налыс, кодјас должөнөс вердны тайө челадысө.

Суд-кө адзө, мыј перјыс оз бура вермы дорјыны кагаыслыс интересјассө, секи судыслы аслыс колө отсавны слабладорыслы.

Неөтчыд-нын вөлі висталөма, мыј нывбаба аслас нуждаөн олөм понда, пемыдлун понда (торјанын сиктын батрачкајас да бедначкајас) зикөз өткажитчөны алымент перјөмыс кывкутыссан кушөмкө ічөтік сумма бостөм бөрын. Тащөм сфелкајас абу законнөјөс — најө торкөны челадысөлыс интересјассө. Сещөм торсө вөчыс мам, ферт, озвөч правльнөја, а вөчө аслас челадысөлыс омөлт тор.

Луббѳ мортлы, кодѳ тѳдѳ сещѳм законтѳм сѳдел-
кајас вѳчѳмсѳ, колѳ сетны тѳдны сѳктса обще-
ственнѳј судлы, народнѳј судлы, прокурорлы, лѳбѳ
опака да попечѳтельство органјаслы.

Вѳзѳм-вердѳм вылѳ перјѳм јылыс судлыс шуѳм олѳмѳ пѳртігѳн кокнѳдјас

Кодѳ-жѳ олѳмѳ пѳртѳ судлыс шуѳмсѳ? Тајѳ вѳ-
чѳны карјасын судѳбнѳј исполнѳтельјас, а сѳктјасын
судыслыс став шуѳмјассѳ пѳртѳны олѳмѳ сѳктсѳ-
ветјас.

Судлыс шуѳмјас олѳмѳ пѳртігѳн лоѳны рѳскод-
јас јуѳртѳм нуѳмыс, ембур гѳжалѳмыс да донјалѳ-
мыс, решѳннѳ олѳмѳ пѳртыгѳн меставылѳ ветлѳ-
мыс і с. в. Перјысѳс дорјѳм могыс сѳјѳ мездысѳѳ
тајѳ торјас вылас мынтысѳмыс. Мынтѳ тајѳ став
рѳскодсѳ сѳјѳ мортыс, кодсањ судыс шуѳс перјы-
ныс.

Колѳ кутны тѳдвылын сѳјѳ тор, мыј сѳјѳ мор-
тыс, кодсањ перјѳны, оз-кѳ вермы вевѳтѳны тајѳ
став рѳскодсѳ, то сѳјѳ вермѳ щѳщ мездысѳны рѳс-
код вевѳтѳмыс.

Медвозза ѳчередын алѳмент ѳелѳјасѳс олѳмѳ
пѳртѳм лоѳ перјысѳлы кокнѳд сетѳмѳн. Кыв-
кутыс сајын-кѳ емѳгѳ ужјѳзјас, то алѳмент да
ужалан дон перјысѳны медвозын. Народнѳј Ко-
мѳссарѳат Трудаѳн 31/V-1930 воын вѳлѳ лѳзѳма
шуѳм, кодѳ нѳшта јонжыка-на отсалѳ алѳмент пер-
јѳмын. Сѳјѳ шуѳмас вѳставсѳѳ, мыј уволѳтѳм ужѳ-
лыс сајын-кѳ ем ужјѳз, кодѳ перјысѳѳ ужалан до-
ныс кутѳмѳн, то сы јылыс пасјысѳѳ трудѳвѳј сѳпѳ-
сокѳ, расчѳтнѳј кнѳжкаѳ, лѳбѳ лѳчносѳ ескѳданпас
вылѳ. Кѳѳ кытчѳ ез пыр ужавны сѳјѳ, кодсајын
ем алѳмент мынтан ужјѳзыс, быдлаын сѳјѳ ужјѳз

жылыг кутасны төдны і кутасны сыган пержыны. Предпріяттө вывса адміністраціјалы вт лунја кадөн колө сетны төдны заінтересованнөј војтырлы сещөм ужалыг воөм жывсыс, код сајын ем ужжөзыс.

КВАЛТОд ГЛАВА

ПІ-ПЫԁԁІ БОГТӨМ

Мыж вөсна лосөдөма пі-пыԁԁі бостөмсө

Пі-пыԁԁі бостөмлөн целыс — челаԁҗас понда төждысөм.

Өнija кадө госуҗарство оз-на вермы уна пом-каҗас понда беспрiзорнөјө колөм (баҗ-мам кулөм, баҗ-мам вошөм, куза вiсөм і с. в.) став челаԁсө вiҗны сөтдомҗасын.

Унаыг рабочөј семҗаҗас, торҗа-нын кодлөн абу асланыс челаԁ, бостөны быдтыны беспрiзорнөј челаԁ пыщкыс жөз кагаөс быдтөм вылө. Пі-пыԁԁі бостны поҗө сөмын iчөт арлыԁаҗасөс да тыр ар-лыԁтөмҗасөс.

Кушчөм обҗазанностҗас пі пыԁԁі бостыслөн

Пі-пыԁԁі бостысҗас зөннас вежөны баҗ-мамөс Пі-пыԁԁі бостысҗаслы бостөм челаԁсө колө вiҗны да төждысны напонда сiҗi-жө, кыҗi баҗ-мам асланыс челаԁ вөсна.

Пі-пыԁԁі босттөҗ колө өтсөҗласө воөм челаԁ баҗ-мамкөд, абу-кө најөс лшiтөмаөс баҗ-мам пра-ваҗасыг. Піө бостан мортлы-кө 10 арөсыг унжык, то колө і сылөн сөҗласiҗчөм. Пі-пыԁԁі бостөм вөчсө опека да попечiҗельство органҗас шуө-мөн. Пі-пыԁԁі бостөм гiҗсө граҗданскөј состо-җаннө актҗас гiҗалан органҗасын (а сiҗтҗасын — сiҗтсөветын).

Пі-пыѳѳі бостѳмсѳ разрешајтыс органјаслы быт колѳ тѳдмавны, збылыс-ѳ пі-пыѳѳі бостыслѳн ем сывылѳ право; сѳз-жѳ колѳ тѳдмавны кущѳм цел-јас кутѳ пі-пыѳѳі бостыс, лѳѳ оз бостан мортлы сетѳма колана воспѳтанњѳ да с. в.

Колхозын колхозњѳкѳн пі-пыѳѳі бостѳм мортлы сетѳѳ сещѳм-жѳ правајас, кущѳм і сѳјѳ аслас рѳднѳј челаѳлы.

Пі-пыѳѳі бостан мортлы-кѳ 10 арыс унжык, пі-пыѳѳі бостѳмсѳ вежны (отменѳтны) колѳ сылѳн сѳгласѳтчѳм.

Опека да попечѳтельство органјаслы да заѳнѳтере-сованнѳј војтырлы колѳ прѳмѳтны мерајас пі-пыѳѳі бостыс вылѳ, оз-кѳ сѳјѳ бура вѳз бостѳм мортсѳ.

І лубѳј граждањынлы і гражданкалы оз ков колт-чыны бокѳ, кор најѳ адзѳны пі-пыѳѳі бостѳмс ѳока вѳзѳм, сѳјѳс ѳеправѳлњѳја воспѳтајтѳм да с. в.

Кодѳкс 66-ѳд статѳта серѳі лубѳј учреѳдѳњѳѳ, лубѳј морт вермас кыпѳдны суд пыр ѳелѳ пі-пыѳѳі бостѳм вежѳм (отменѳтѳм) жылыс.

Пі-пыѳѳі бостан мортлы позѳ сетны ов да вѳч пі-пыѳѳі бостыслыс.

Мѳ вѳсталѳм-њѳн, мѳј пі-пыѳѳі бостан челаѳлы сетѳѳ рѳднѳј челаѳлѳн став правајасыс. Но на вылѳ сѳз-жѳ пуксѳ і сѳјѳ објазанностјасыс, кущѳ-мѳс нуѳны челаѳ бат-мамыс. Пі-пыѳѳі бос-тан челаѳлы, кор најѳ лѳѳны тыр арлыдаѳс; сѳз-жѳ, кызі рѳднѳј челаѳлы, колѳ вѳзны асыныс бостыс-јассѳ, кор најѳ оз кутны вермыны ужавны да ку-тасны нуждајтчыны.

Кыз-њѳн вѳлі шуѳма, бостан челаѳ пѳлзујтчѳны ѳткоѳ праваѳн рѳднѳј челаѳкѳд.

Кодлы оз поӛ пи-пыдди бостны гӛтрасӛм, семја да опека законјас кодекс серти?

Мед ескӛ ез вӛв пи-пыдди бостӛмјасӛс експлоатирујтӛм (личнӛј, корыстнӛј целјас куӛа вермытӛмлун использујтӛм), пи-пыдди бостом оз лезгы бӛрјысан праваыг лишитӛм војтырлы, корыстнӛј да порочашӛј преступленьӛ вӛчӛмыг судитӛмјаслы.

Сиз-жӛ оз вермыны пи-пыдди бостны бат-мам праваыг лишитӛм војтыр. Тӛдӛмыг ташӛм јӛзлы челаф воспитајтӛм оз поӛ дӛверитны.

Пи-пыдди бостысјасӛн сиз-жӛ оз вермыны лоны і јӛјталӛмӛн виысјас да јӛјјас.

Зев гӛгӛрвоана, мыј тырмытӛм арлыдајаслы пи-пыдди оз поӛ бостны сјӛн, мыј најӛ асланыс томлун вӛсна оз вермыны тӛждыгыны бостан челафыс вӛсна.

Оз вермыны пи-пыдди бостны і најӛ, кодјаслӛн интересјасыс мунӛны паныд пи-пыдди бостан челаф интересјаслы, либӛ кодјас локалӛны сывылӛ. Став мукӛд ужалыг јӛзлы тајӛ правасӛ сетӛма.

СИӚИМӛд ГЛАВА

ОПЕКА ДА ПОПЕЧИТЕЛСТВО ЈЫЛЫГ

Опека да попечителство органјаслӛн мојјас да најӛс лӛсӛдӛм

Сещӛм случајјас дырјі, кор бат-мам кулӛмаӛс, вошӛмаӛс, преступленьӛ вӛчӛмыг стража улынӛс, челафӛс лока виӛдӛмыг либӛ мукӛд прічинајасыг лишитӛмаӛс бат-мам правајасыг, сек челаф вӛсна да колӛм ембур вӛсна тӛждыгӛм пуктысӛӛ опекунјас да попечителјас вылӛ.

Отсӛгтӛмӛн сиз-жӛ лыддысӛӛны і ыламысјас да јӛјталӛмӛн виысјас. Сывӛсна опекунјас пуктыс-

сöны і налыг інтэресјассö дорјöм могыг. Ылалыг (слабоумнöј) дінö, лыбö јöјталöмөн вёсыг дінö опекунöс пуктöм могыг колö медескö јöјлуныг лыбö јöјталöмөн вёсöмыс вöлі прізнајтöма лöсöдöм пöрадокөн.

Опека тыр арлыдтöма дінö пуктыссö 14 арöз. 14—18 арöса подросток кöт і абу беспомощнöј, но век-жö колö сыбöрса вёдöдны да колö сöветјас бур опытној бур сöвета тырарлыда мортган.

14—18 арöса тырарлыдтöмјаслыг інтэресјассö дорјöм шусö попечітелствоöн, а дорјыгјасыс шусöны попечітелјасөн *).

Опека да попечітелство органјас дорјöны інтэресјассö оз сöмын сёрöтјаслыг, но і мукöд случајјас дырјі вермöны тöждысны і мукöд челафјас вöсна. Бат-мам лöсавтöм дырјі, кöт і бат-мамыс ловјаöс (абу лышітöмаöс бат-мам правајасыг), челаф јылыг вензана вопросјас разрешајтсö опека да попечітелство органјасөн бат-мамкöд öтщöщ. Ферт тајö случајјас дырјі опека органјас медвозын і јонжыкасö дорјöны інтэресјассö челафлыг.

Быд пöлöс опекаөн да попечітелствоöн карјасын вескöдлöны карса сöветјас, сіктјасын — сіктсöветјас да рајісполкомјас.

Опека да попечітелство закон серті сіктсöветлы колö бостны аслас тöдöмулö опекаын нуждајтчыг став челафсö да налы сетны шогмана опекунјасöс. Сіктјасын опекунјасöс вынöдö сіктсöвет-жö.

Сіктсöветлы колö прімітны мерајас опека улын олыгјаслыг ембур вёдöм могыг. Бат-мам кулöм

*) Сінтöм, пелтöм, ыемöј уна случајјасын вермасны бергöдлыны асланыг фелöгјаснас, но мукöд дырјыс најö овлöны öтсöгтöмöс і, ферт, нуждајтчöны попечітелствоыг.

бöрын, либö бағ-мам вошöм бöрын (колöны-кö
поснi челаф) опека органјаслы (а сiктын сiктсö-
ветјаслы) колö примiтны мерајас најö ембур ви-
зöм могыс. Сывöсна колö гiжавны ембурсö да
сijö гiжалöм сертiыс сетны пунктöм опекунлы ви-
зöм вылö. Опекунлы колö примiтны мерајас, ме-
дым поснi сирöтајаслөн, кодјаслөн абу бағ-мам,
муыс вöли ужалöма кыз колö да кор колö.

Медбур, сiктсöвет-кö пунктас опекунөн колхоз-
ныкöс. Му да ембур буржык сетны колхозлы.

Ичöтјаслөн интересјасыс торја олыс ордын кол-
хозын буржыка лö дорјöма.

Поснi, опека улын олыс, челафлөн-кö ем сöм,
опекунлы сijö сöмсö колö визны сöм чöжан кассаын.

Овлöны случајјас, мыј бағ-мам не сöмын оз
тöждыны челафöс правiлнöја воспитајтöм понда,
а мöдарö, вайöны налы зев ыжыд локтор. Судја-
сын мукöд дырјi мунлöны делöјас челаф вылын
нартiтчöм да мукöд пöлöс преступлөннöјас бағ-
мамөн челаф вылын вöчалöм јылыс.

Тащöм случајјас јылыс сiктсöветлы колö јуöрт-
ны судебној следственнöј органјасöс тащöм бағ-
мамсö мыждöм могыс да сувтöдны вопрос на ди-
ныс челафсö бостöм јылыс да опекунöс пунктöм-
јылыс.

**Кодi вермас лоны опекунөн да попечiтельөн да
кодi тајөн оз вермы лоны**

Опекунлы да попечiтельлы дöверајтсö тöждыны
на јылыс, кодјаслы колö отсöг, либö кодјас оз
вермыны тырмымөнја дорјыны ассыныс интерес-
нысö. Асланыс вермытöмлун вöсна тајö војтырыс
кокнiа вермасны сурны експлоатацiја улö. Сывöсна
опекунöс бөрјöмлөн значеннöыс зев ыжыд. Сöмын
зонвiзалун вöсна да ембур визöм вöсна тöжды-

сѡм еща-на, опекунылы лѡбѡ попечѡтельлы колѡ тѡж-дысны і сывѡсна, мед ескѡ опека улын олысјас-сѡ лѡсѡдныы обществолы колана уж вылѡ.

Сы вѡсна законын і лѡсѡдѡма урчѡтана ограни-ченнѡјас. Опекунѡн лѡбѡ попечѡтельѡн оз вермы-ны быдѡн лоны. Опекунјас пуктысѡны опека ор-ганјасѡн опека улын олыслы матыса јѡз пыщкыс, лѡбѡ общественнѡј организаціјајасѡн індѡм јѡз пыщкыс (профсојузѡн, мѡда-мѡдлы отсасан комѡтетѡн да с. в.).

Оз вермыны лоны опекунјасѡн поп-ѡак, манак-јас, пѡлицѡјаын, жандармјас ѡсобѡј корпусын да охраннѡј ѡтѡельнѡјасын ужавлысјас да агент-јас, сѡжѡ мукѡд, кодјаслы абу сетѡма бѡрјысан права да кодјасѡс судѡтѡма корыстнѡј, порочашѡј преступленнѡјас вѡчѡмыс. Сѡвет властлы колѡ, медым бымыс јѡз бѡстѡсны пролетарскѡј воспи-таннѡ. А мыј позѡ вѡдчысны классово-враждебнѡј элементјассаы, лѡбѡ гырыс преступленнѡ вѡчыс-јассаы? Сещѡм јѡзыс оз вермыны сетны чѡлаѡлы трудѡвѡј воспитаннѡ.

Опекунѡн оз вермылы лоны сѡжѡ і јѡјталѡмѡн вѡсысјас (кодјаслы аслыныс колѡ опека), опека улын олыс вылѡ лѡк кутысјас, лѡбѡ најѡ, кодјас-лѡн інѡтересјасыс паныдаѡс опека улын олыс ін-тересјасы.

Оз вермыны лоны опекунѡн і најѡ, кодјаслыс мырѡѡѡма бат-мам права.

Тѡдѡмыс опекунѡн да попечѡтельѡн оз вермыны лоны тырарлыѡтѡм вѡјтыр.

Кодѡ вермас мездысны опекунѡн лѡбѡ попечѡ-тельѡн лѡѡмыс

Общество-кѡ аслас сѡветскѡј орган пыр сетѡ опекунѡн лоны кущѡмкѡ мортлы, то сыыс мын-

төдчыны закон оз лез. Сещом мынтөдчөмыс вөлі ескө лок вылө налы, кодјаслөн интересјасыс опе-
катөгыс вермасны торкыны.

Мездысөёны опекунөн лоомыс сөмын најө, код-
јас оз вермыны вөчны тајө ужсө: пөрысјас (60 арө-
сыс ыжыджыкјас), вёсысјас, ыжыд семјаајас (кык
лыбө унжык челафөс быдгысјас), мамјас, кодјас-
лөн дінас емөс 8 арөсыс посныжык челаф.

Кыз правілө, опекунскөј објазанностјас вөчө-
ны дон мынтытөг.

Опекунлы да попечітельлы колө төждысны опе- ка улын олыс матеріальнөј фелө вөсна

Сіјө случаяјас дырјі, кор опека улын, лыбө по-
печітельство улын олыслөн ем олөм вылө кущөм-
кө средствојас: быд төлысын рөдњајассан вёзөм
вылө сөм бөгтөм, баф-мамөн колөм ембурыс до-
ход воөм да с. в., опекунлы лыбө попечітельлы ко-
лө төждысны, мед ескө сіјө средствоыс локтіс
колана кадө. Сізжө опекунлы колө төждысны,
мед сіјө средствоыс рөскодујтчіс берөжнөја, да
мед рөскодујтчіс опека улын да попечітельство
улын олыс вылө. Опекун, ферт, төждысө і кулыс
бөрын колөм ембур вёзөм вөсна: шуам, воан
средство вылө кадын керка зонтөм жылыс. Опека
оргаяслы колө вёздны, мед опекунјас да по-
печітельјас ез вөчны локтор асланыс положеннө-
нас пөлзүјтчөмөн.

Овлөны случаяјас, кор опекунјас налы сетөм дө-
верјөөн злоупотребляјтөны. Опека улын олыслыс
ембур вёзөм пыффи асныс таргајтөны. Такөд пофө
бура тышкасны сөмын секі, кор сіктсөвет, кол-

хоз правленьо, мода-модлы отсаган комитет да мукод организацијас еуга виоддоны сыборса, мед ескө ез вөв зүгөма опекаын олысјаслыс прасө.

Опека улын олысөс виөм вылө-кө средствоыс абу тырмымөн, либө нөти абу, то секи опекунлы колө јуөртны опека да попечительство органјасөс, кодјас кутасны корны социальнөј обеспеченьө органјаслыс средство, либө оланін колана учрежденьөыс (детјаслы, детдом, инвалидјасөс да пөрысјасөс виғанін да с. в.).

Опекунјаслы да попечительјаслы сетсө права сорнитны опекаын олыс нимсан уна пөлөс учрежденьөјасын да судјас вылын; најө долженөс дорјыны интересјассө опекаын олыслыс.

Опекунјас да попечительјас-кө оз бура вөчны ассыныс објазанностјассө, сек опека да попечительство органјас вештөны сещөмјассө опекуналөмыс.

Опекаыс нуждајтчысјас јылыс јуөртөм куза објазанност

Беспрізорносткөд вермасөм могыс опека колөм јылыс опека органјасөс јуөртөм објазанност пуктысө домоуправленьө вылө, керка көзайн да арендатор вылө (керкаын-кө ем тырарлыдтөма опекаын нуждајтчысјас), сиктсөветјас вылө, колхоз правленьөјас вылө, ЗАГС органјас вылө, судисполнительјас вылө, суддебнөј органјас вылө, милиција вылө да рөдвуж вылө (98 ст.) Тани лыддөдлөм быд учрежденьө, быд морт долженөс јуөртны опека органјасөс кујим лунја кадө опека колөм јылыс.

детдомын быдтан војтырӧс карјасын да рабочӧј пӧсолокјасын ужалыг жӧзлы воспітывајтны сетӧм

Ужалыг жӧз, кодјас кӧсјӧны бостны детдомыг воспітаньӧ вылӧ кагаӧс, сетӧны гижӧм шыӧдчӧм меставывса војтырӧс велӧдан јукӧдӧ і сыкӧд вӧчӧны договор.

Сіјӧ договор куџаыс кагаӧс быдтӧм вылӧ бостыгыс кӧсјыгӧ воспітывајтны сіјӧс сіџ-жӧ, кызі і мукӧдӧс аслас семја пыщкӧсыг, кӧсјыгӧ сетны велӧдчыны да політіка боксаң развівајтчыны верманлун.

Основнӧј условіјӧ, коді сувтӧдгӧ воспітателјас воџын да кодӧс пӧртӧм бӧрса колӧ віџӧдны велӧдан јукӧдлы — сіјӧ, — быдтыны кагаӧс фізічески зонвіџаӧс да тыр вежӧртаса сӧвет сојузса гражданиӧс. Сывӧсна оз поџ сетны челаӧс быдтӧм вылӧ лишенеџјаслы.

детдомын быдтан челаӧс воспітывајтны сетігӧн коло семјасӧ классӧвӧј боксаң бӧрјыны, оз поџ сетны сещӧм семјаӧ, кӧні емӧг міјанлы класӧвӧј ӧтдор жӧз.

Челаӧ учрежденењӧса быдтасјасӧс колхозјасӧ патроніровањӧ вылӧ сетан условіјӧјас јылыг

Коллективізація паскыда нуӧдӧм вӧсна сіктса олӧмӧн вежӧмыс лӧгӧдіс мӧдеікас условіјӧјас бат-мамтӧм челаӧс быдтӧм вылӧ.

Тајӧ выл формајас пыщкыг ӧті формаӧн лӧӧ челаӧ віџан учрежденењӧса быдтасӧс колхозӧ патроніровањӧ вылӧ сетӧм.

Патроніровањӧ правілӧјасӧн колхозјасӧс зев јона интересујтӧм вӧсна Наркомпрослыг да Колхозцентрлыг челаӧ віџан учрежденењӧса быдтасјасӧс патроніровањӧ вылӧ колхозјасӧ сетӧм јылыг шуӧмсӧ (ціркулар) тані вајӧдам зоннас.

Со сiјö шуöмыс:

„Наркомпрос кiподулын емöс зевуна сельско-хоҗајственнöј колонiјажас да коммунајас, кöни быдмöны 40 сурсöз челаф да подросток. Унжыкыс сiјö воспитанникјас пыцкыс велöдчöны ужавны ви́зму овмöсын да уна сiкас ремеслöö (слесарнöј, кузнечнöј, столарнöј, сапожнöј да мукöд).

Сiректiва сетыс органјас да ВЛКСМ-лөн ЦК-ыс сувтöдисны Колхозцентр во́зын вопрос, мед ескö сiјö сельскохоҗајственнöј колонiјаса челаф пыцкыс мыјкöмында сетны колхозјасö.

Колхозцентр сувтöдö мөгөн колхозјас во́зын, мед ескö сещöм челафсö кыскисны колхозјасö. Сывöсна колхозјасöс колö паскыда тöдмöдны челаф ви́зан учреждённöсә быдтасјасöс ылöсас тащöм условiјöјасөн колхозö бостöм жылыс:

1. Челафјас да подростокјас кутасны ыстыссыны колхозјасö војтырöс велöдан јукöдјасөн колхозјас корöм сертi.
2. Колхозјасö ыстыссöны зонви́за, сiсциплiни рованнöј, асвольаыс муныс челаф.
3. 16 арöсöз ви́зöм-быдтöм вылö војтырöс велöдан јукöдкöд сöгласитчöмөн колхозлы кутас сетсыны быд тöлыс урчитана сумма сöм, сiјö суммаислы колö лоны не ещажык сыыс, мыј мында сетсö челафöс патронiрујтыс крестанiнлы.
4. Војтырöс велöдан јукöдјас челафлы да подростокјаслы, најöс колхозјасö мөдöдiгөн, сетöны паскöм, волпас нормаөн, но не ещажык сыыс, мыј мында сетсö челафöс öтка олыс крестанiн ордö сетiгөн.
5. Војтырöс велöдан јукöд быд воспитанник пыд-

ди коллективö пунктö прöченттöм вклад пыран
взнос да кушöмкö жүкөн пајевöј взнос ыжда.

6. Војтырöс велöдан жүкөд колана учреждённöјас
возын кыпöдö вопрос кага выlö колхозлы ви-
му сетöм жылыг государственнöј либö места-
вывса запаснöј фондыг, да сiјö визмусö колхоз
вижмукöд öтлаалöм жылыг.
7. 16 ар тырöм бöрын подростокјас лыддысö-
ны колхозса шленјасөн, а војтырöс велöдан
жүкөдөн пунктöм вкладјас лыддысöны најö пыран
да пајевöј взносјас пыдди; пайлөн тырмытöм
жүкөнүс тыртсö ужалан донөн 5 (вит во чöж).
8. 16 ар тырöм бöрын-кö воспитанник оз көсјы
лоны колхозса шленөн, сiјö лездö колхозыг і
вермö бостны сiјö шщöt вылын лыддысан вкла-
дыг ОНО-көд договор вылын шуöм жүкөнсö.
9. Војтырöс велöдан жүкөдкөд договор куза бост-
тöм челафöс грамотаö да ужавны велöдöм ну-
öдö колхоз.

Колхозын челафлөн уж колö лоны сöмын
велöдчöмкөд јитöмөн. Челафöс, кодјаслы ты-
рöма 12 арöс, колхоз вермö ужöдны најөн вер-
мана уж вылын законөн индöм нормајас сертi.

10. Сетдомса воспитанникјас, кодјасöс бостöма кол-
хозö, велöдчыны ыстысöны сiзи-жö, кызи і кол-
хозса шленјаслөн челаф. Сетдомса воспита-
никјасөн техникумјасö да ВУЗ-јасö пыригөн
Наркомпрос көсјысö сетны налы степендја.
11. Сетдомса воспитанникјасöс колхозјасö патро-
нированнö выlö бостöм нуöдсö војтырöс ве-
лöдан жүкөд да колхозсојуз либö колхоз кос-
тын торја договор вöчöмөн.

Челаф виқан учреждённöса подростокјасöс
колхозјасö иналöм ем меда коланатор öтүвја
ужалöмлыг колана навыкјассö сетöмын.

Колхозјас, кодјас лооны сиктӧс, кыз хоџај-
ственнӧј, сизі і культурно-бытӧвӧј боксаӧ, соци-
ализм ногӧн вежӧмын опорнӧј пунктјасӧн, вер-
масны беспризорнӧј челаџјасые вӧчны сиктын
хоџајственнӧј да культура революција дор тыш-
касысјасӧс (Наркомпрослӧн да Колхозцентрлӧн
циркулар № 66/2510, 1930 во).

Общественнӧј организаціјасӧс опека куџа уж вылӧ кыскӧм

Омӧла ужалӧны сижӧ опека органјас, а сиктын
сижӧ сиктсӧветјас, кодјас оз кыскыны сӧветкӧј уж-
вылӧ сӧветскӧј активӧс. Заковын опека да попе-
чителство органјаслы щӧктысӧ тајӧ уж вылас
кыскыны общественнӧј организаціјасые пред-
ставителјасӧс (работнича да крестанка-делегатка-
јасӧс, колхозникјасӧс да колхозничаясӧс, мода-
мӧдлы отсасан комитетса шленјасӧс, ВЛКСМ шлен-
јасӧс, „друг детеј“ нима обществоса шленјасӧс,
школаын велӧдысјасӧс да с. в.). Тајӧ став обще-
ственнӧј работникјасые вермасны важны зев ыжыд
пӧльза сиктсӧветлы да опека делӧ бура пунктӧм
куџа сижӧ ужын: најӧ видлалӧны бытӧвӧј условіџ-
јасӧс опекаын нуждајтчысјаслые, сиктсӧвет щӧк-
тӧм серти бостӧны гижӧд улӧ ембур, корсӧны
шогмана опекунӧс да с. в.

КӧКЈАМЫСӧд ГЛАВА

ГРАЖДАНСКӧЈ СОСТОЈАӦӦӧ АКТЈАС ГИЖАЛӧМ

**Кӧдӧ нуӧдӧ гражданскӧј состојанӦӦӧ актјас
гижалӧм**

Гражданскӧј состојанӦӦӧ актјас гижалӧм нуӧдсӧ
ЗАГС подотделын кывкутые должностнӧј мортӧн.

Сіктса олыејаслы граждaнскөј состојaннө став акт-јассө (гөтрасөм, торјөдчөм, чужөм, пі-пыѳді бөстөм, кулөм), нїм-ов вежөм јылые акт гїжөм кызгі, нуөдсө сїктса сөветын.

Нїм-ов вежөм јылые гїжөм нуөдсө рајонувса исполкомјасын да карса сөветјасын.

Граждaнскөј состојaннө актјас аскадын гїжөм-лөн значењнөыс зев ыжыд сывөсна, мыј гїжөм-сањыс лооны гїжөдчыејаслөн урчїтана права да објазанностјас.

У наые, ЗАГС-ын омөла уж пунктөмөн пөльзујтчө-ны классово-враждебнөј элементјас, медым зөб-ны ассыныс соціaлнөј проїсхождөењнөсө, вөчөны фїктивнөј актјас пі-пыѳді бөстөм јылые, нїм-ов вежөм јылые, гөтрасөм јылые, торјөдчөм јылые да с. в. Сөветскөј законодaтелствөс кыщовтөмөн, кулакјас да өтдор элементјас зїлөны перјыны ас-лыныс бөрјысан праваын вынөдөдөм, налогјасые кокнөдөм, сүјсөны сөвет апаратө, ВУЗ-јасө да с. в.

Торја-нїн уна лоны тащөм случајасыс классө-вөј тыш јосмөм вөсна, паскыда соціaлїстїческөј наступлењнө нуөдөмые, сїктса овмөс коллективї-зїрујтөмые да сїјө подув вылын кулакјасөс, кыз классөс, бырөдөмые.

Сөветскөј законодaтелствө кыщовтөмкөд граждaнскөј состојaннө гїжалан органјас бура тыш-касны вермасны сөмын секі, кор најө аслас ужын кутасны подјысны общественност вылө: сөвет сек-ціјаса шленјас вылө (торја-нїн адмїнїстрaтивнө-правовөј секціја шленјас вылө), делегаткајас вы-лө, комсомол шленјас вылө, мөдa-мөдлы отсаган комїтет вылө, колхозњїкјас вылө да с. в.

Общественност отсөгөн ЗАГС-јас бердө колө лөсөдны ужaлыејаслы соціaлнөј отсөг сетые сө-

ветјас. ЗАГС органјаслы колө, аслас ужын соци-
альнөй отсөг сетые советјас вылө подјысөмөн, пук-
тыны могөн классөвөй өтдор јөзкөд тышкасөм-
көд өтщөщ, сетны быд пөлөс отсөг ужалысјаслы,
кокнөдны регыдја кадөн справкајас, ескөданпас-
јас бостөм, социальнө-правовөй отсөг сетөм да с. в.

Классөвөй өтдор јөзөн советскөй законодатель-
ство кыщовтөм быд төдлана случай јылыс ЗАГС
органјаслы колө јуөртны прокурорөс, сещөм јөзсө
уголовнөй кывкутөмө кыскөм могыс.

ЗАГС органјаслы колө өткажитчыны ов вежөм
јылыс акт гижөмыс, чужөм јылыс гижөд вылпөв
гижөмыс, гижөдјас справитөмыс, кор төдмалөма, мыј
најө вөчөны социальнөй проісхождөньө зөбөм
вөсна.

Сыкөд щөщ колө вөчны сіз, мед некущөм сө-
кыд торјас да волокита ез ло ужалыс јөзлы граж-
данскөй состојањнө актјас гижалигөн.

Гөтрасөмјас да торјөдчөмјас гижөм

Гөтрасөм јылыс главаын ми индылим-нын кущөм
условіјөјас колөны гөтрасөм вылө: урчитана, ар-
лыд тырөм, гижөмөн гөтрасөмын, либө сыкөд өт-
кофалөм гижтөм гөтрасөмын овтөм, мөда-мөдлыс
зөнвізалун јылыс төдөм, а сізжө сы јылыс төдөм,
кымынөдыс гижөсыс гөтрасө, либө мунө верөссајө.

Сізкө, гөтрасөм гижөм јылыс шыөдчигөн, гөтра-
сысјаслы колө важны не сөмын налыс личност да
арлыд ескөдыс документјас, но сіз-жө і кырым-
пас, мыј налыс гөтрасөм торкыс помкајас абуөс.

Гөтрасөм гижалыс мортлы быт колө төдмөдны
гөтрасөсјасөс гижөан условіјөјасөн да виставны
налы, мыј гижөигөн лөжнөй сөведөњнөјас сетөмыс

најо нуоны уголовној кывкутѳм. Шуам, гѳжсѳм жылыс шыѳдчыс-кѳ вѳлѳма гѳтыра-нын, но тајѳ важној тор, кодѳ кутѳ гѳтрасѳмыс, зѳбѳс гѳжыс-сыс, то сѳјѳ лоѳ мыж вѳчѳм; ас жылыс лѳжној све-дѳеньѳјас сетыс мортлы паныд колѳ кыпѳдны уголовној дѳло.

Гѳтрасысјас вермѳны корны гѳжсѳг кежлѳ свѳ-дѳетѳјасѳс. Торјѳдчѳм жылыс шыѳдчыс мортлыс колѳ корны петкѳдлыны лычност ескѳдыс ку-щѳмкѳ документ (паспорт, сѳктсѳветсан справ-ка, профсојузној кнѳжка, лѳбѳ кущѳмкѳ мѳд документ). Сѳзжѳ колѳ петкѳдлыны гѳтрасѳм жы-лыс свѳдѳетѳство. Сещѳм свѳдѳетѳствоыс-кѳ абу, то колѳ индыны, кѳнѳ да кор вѳлѳ гѳтрасѳма. Лѳж-ној свѳдѳеньѳјас сетѳмыс шыѳдчыс кыскысгѳо уго-ловној кывкутѳмѳ.

Чужѳм жылыс гѳжалѳм куѳа правѳлѳјас

Кага чужѳм жылыс бат-мам пыс ѳтѳыслы кык вежонса срокѳн колѳ јавѳтны ЗАГС органјаслы. Бат-мамыс-кѳ кулыны, лѳбѳ вѳсѳны, лѳбѳ мыјла-кѳ оз вермыны кага чужѳм жылыс јавѳтны, колѳ јавѳтны рѳдвужлѳн, матыса суседјаслѳн, рѳдѳлној домлѳн, кѳнѳ вѳлѳ мамыс кага чужѳгѳн.

Чужѳм жылыс вѳсталѳм-кѳ воѳ кык вежонја срок колѳм бѳрын, сѳктсѳветлы быт колѳ сѳјѳ гѳжны. Но сещѳм гражданасѳ, кодјас колѳны законѳн лѳсѳдѳм срок уважѳтѳлној помкајастѳг, вермасны штрафупѳтны.

Чужѳм жылыс вѳставны позѳ кывјѳн лѳбѳ гѳжѳ-мѳн; шыѳдчѳмас колѳ индыны кор да кѳнѳ чужѳма кагаыс, ныв алѳ пѳ, кагалѳн нѳм, вѳч, ов, а сѳзжѳ бат-мамлѳн нѳмјас, вѳчјас, овјас, кѳнѳ најѳ олѳны да кѳнѳ ужалѳны. Шыѳдчѳмсѳ-кѳ сетѳ мамыс,

сылы колö вiставны кага баҕлыс нiм, вiч, ов. Мам вермас шуны, мыј сiјö оз кöсјы вiставны баҕлынiм-овсö. Кулöм кага чужöм јылыс сiҕi-жö колö јавiтны ЗАГС органјасö нiгаö гiжöм вылö.

КУЛÖМ ЈЫЛЫС ГIЖÖМ

Уважителнöј помкајастöг кулöм јылыс урчитöм срокөн јавиттöмыс взысканнö мерајасыс сещöмöс-жö, кушöм i чужöм јылыс јавитан срок колöмыс. Кулöм јылыс-кö оз вiставны кодлыскö мыж вöчöм зeböм вöсна, то зeböмыс мыж морт кывкутö уҕловнöј пöрадокөн.

БÖРКЫВ

Став тајö вiсталöммыс тыдалö, мыј гöтырөн олан да семејнöј правајас јылыс сöветскöј закон чорыда сулалö челаҕлыс да роботнiча да крестанка—ужалыс мамлыс iнтересјас дорјöм вылын.

Мi, ҕерт, огö вермö мöвпавны, мыј куш öтi законодателнöј мерајасөн, кöт кушöм бурöс ескö најö ез вöвны, пöзö бырöдны семја да гозја кост олöмыс став нелучкијассö.

Мiјан социалистическöј промышленностлөн öдјö быдмöм, ужног бурмöдöм, сiктса овмöс коллективизирүтöм, культурнöј чреждённöјаслөн быдмöм сетöны пролетариат гоударстволы верманлун кыпöдны карса да сiктсс ужалысјасöс вылöжык материалнöј боксаң да а ултура боксаң. Социализм вермöмкöд мiјан сткнаын быдмö јöзлөн самодејательность, содö чераҕöс вiзан да воспитајтан учреждённöјас вылö ласлы, детскöј дом, школајас да мукöд тор выл сöагосударствоөн гöм лезöм, бырö беспризорность.

Нывбабаöс производство да общественнöј ужö

кыскөм, сыөн ассыс правајассө төдөм вөчасны
сыдінө важкода виқөдөмсө позтөмөн. I сөмын
нывбаба — общественнөј уж вылын ужалыс вер-
мас коммунист ногөн воспитатны сјјө том поко-
леньнөсө, коді кутас нудны коммунист партијалыс
ужсө, Ленинлыс ужсө воқө, тыр коммунизмө воөд-
чөмөз.

Инв. №

4418

Јуриндалыс

Листбок

Октябрса революција етис нывбабалы тырмымэн өткод права мужикјаскөд	3
Медвоzza глава. Гөтраcөм	7
Мөд " Гозја кост олөм жылыс	13
Кожмөд " Го јөн олөм дугөдөм (торјөдчөм)	17
Нольөд " Закон быт шөктө бат-мамөс вицны ассы- ныс челафнысө да төждысны најылыс	20
Витөд " Челафөс да ужавны вермытөм гөтырөс либө верөсөс вицөм вылө средство пер- јөм кокыөдан мерајас	31
Квајтөд " Пипыфди бөстөм	37
Сизимөд " Опекa да попечителство жылыс	39
Көкјамысөд " Гражданскөј состојаньө актјас гижалөм	48
Бөркыв	52

Gosudarstvennəj ɲigalezanin
Sovetskoje zakonodatelstvo

VOLODARSKIJ P.

Nacionalnəj politiika da sud.

40 listbok, donʹs 18 ur.

RSFSR-lən konstitucija.

36 listbok, donʹs 20 ur.

Revolucionnəj zakonnošt vɲjərmədəm
vəsna.

20 listbok, donʹs 20 ur.

TREBUJTƏJ ɲigajassə stav Knigocentr
magazinjasəʹs i Knigocentr nacsektorəʹs:
Moskva, Kuzneckij most, 16.

Gosudarstvennəj
aŋtireligioznəj niŋalezanin

Jem. JAROSLAVSKIJ

Religijakəd da nacionalizmkəd ver-
maşəm—socializm vəsna vərmaşəm.

15 listbok, donьs 5 ur.

A. TARARAEV

Pop provokator.

40 listbok, donьs 30 ur.

Ŋ. AMOSOV

Enovtam kodjura praznikjas.

15 listbok, donьs 10 ur.

SBLƏN-ZƏ

Socializm vəsna tьskaşəm da reli-
gija.

56 listbok, donьs 45 ur.

A. SMIDT

Кьзи мòрт loi мортən.

63 listbok, donьs 50 ur.

TREBUJTƏJ niŋajassə stav Kŋigocentr
magazinjasьs i Kŋigocentr nacşektorьs:
Moskva, Kuzneckij most, 16.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Допьз
Цена 16 уг.
коп.

25123-

Коми-

1-249

В брошюре в популярной форме даются указания, как добиться осуществления прав, предусмотренных законом о браке, семье и опеке, напр., защита прав матери и ребенка, взаимоотношение супругов, расторжение брака, алименты, усыновление и пр.

Брак, семья и опека

Перевод на коми
(зырянском) языке.

Склад издания: магазины и отделения Книгоцентра и Коопкиги. Почтовые заказы направлять: Москва, 64, „Книга-почтой“. Книги высылаются только наложенным платежом (без задатка).